

KOPINT-TÁRKI Zrt.

MUNKAANYAG

Az adóbázis szélesítésének nemzetközi tapasztalatai

**Készült a Pénzügyminisztérium és a KOPINT-TÁRKI Zrt.
közötti szerződés alapján**

A tanulmányt készítő munkacsoport:

Palócz Éva
Szörfi Béla
Nagy Ágnes

2007. október

Szerkesztette: Palócz Éva

A kutatásban részt vett:

Ádám Zoltán
Fehér Szilvia

www.kopint-tarki.hu

Tartalom

KOPINT-TÁRKI Zrt.	1
www.kopint-tarki.huTartalom	2
Tartalom.....	3
Az adóbázis szélesítésének lehetőségei Magyarországon	4
Bevezetés és összefoglaló	4
A tanulmány főbb megállapításainak összefoglalása	7
Javaslat a 2009-ben bevezetendő új adórendszer alapvető elemeire	11
1. A magyarországi adóterhelés nemzetközi összehasonlításban	13
2. Új adók.....	17
2.1. Az ingatlanadó bevezetésének lehetősége	17
3. Az adóbázis szélesítése a meglévő adók hatékonyabb beszedésével, átalakításával: Vállalati jövedelmek és adózásuk	20
3.1. Veszteséges vállalatok Magyarországon	20
3.2. A magyar vállalati eredmények nemzetközi összehasonlításban	26
3.3. Az elvárt adó a társasági adóalany vállalkozások körében	28
3.3.1. Az elvárt adó várható összege (közelítő számítás)	29
3.3.2. Az elvárt-adóalany vállalkozások	30
3.4. Az egyszerűsített vállalkozási adó	33
3.5. Vállalati adókedvezmények	35
3.6. A vállalati adózással kapcsolatos tendenciák az Európai Unióban	39
4. Az adóbázis szélesítése a meglévő adók hatékonyabb beszedésével, átalakításával: Lakossági jövedelmek és adózásuk.....	41
4.1. A munkát terhelő adók és kedvezményeik	41
4.2. Nemzetközi tendenciák a személyi jövedelemadózással.....	44
5. Az adóelkerülés kezelése az adórendszerben	45
5.1. Az adóelkerülés becsült mértéke Magyarországon.....	45
5.2. Az adóelkerülés csökkentése	46
Felhasznált irodalom.....	47
I. Melléklet: A nyereséges és veszteséges vállalatok ágazat szerinti megoszlása ...	49
II. Melléklet: A vállalatok adózás előtti nyereségét csökkentő jogcímek és összegük 2005-2006-ban (ezer Ft)	50
III. Melléklet: Az EU-országokban alkalmazott ÁFA-kulcsok	54
IV. Melléklet: Az adóelkerülés elméleti összefüggései.....	57

Az adóbázis szélesítésének lehetőségei Magyarországon

Bevezetés és összefoglaló

Az adóbázis szélesítésének a célkitűzése nem új, sem Magyarországon, sem a nemzetközi gyakorlatban. Az elmúlt évtizedben az európai (és nem európai) országokban végrehajtott adóreformok szinte mindegyikében megfogalmazódott az adóbázis szélesítésének a kívánalma. Magyarországon ez a törekvés különösen hangsúlyosan vetődik fel, mivel a magyar gazdaságban alkalmazott adókulcsok a hozzánk hasonló adottságú új tagországokhoz képest kifejezetten magasnak mondhatók, ezért az adóbevételek mennyiségét csak az adózók számának bővítésével lehet elérni. Egy másik szempont, amely az adóbázis szélesítése mellett szól, az adóterhek igazságosabb elosztása. Nem csak arról van tehát szó, hogy bizonyos adófajtákat túlságosan kevesen fizetnek – akár a szabályozás sajátosságai, akár az adóelkerülés miatt – hanem, hogy az adószerkezet nem teljes mértékben az igazságos és egyenletes teherelosztás irányában mutat.

Mindazonáltal, az „*adóbázis szélesítésének*” fogalma igen nehezen definiálható, ami megnehezíti nemzetközi tapasztalatainak a bemutatását is. Az elmúlt évtizedben az egyes országokban végrehajtott kisebb-nagyobb adóreformok és adó-átalakítások ugyan szinte kivétel nélkül tartalmazták ezt a kitételel, tartalmuk azonban jelentősen különbözik. A tanulmányban bemutatjuk az adóbázis szélesítését célzó intézkedések leggyakrabban előforduló elemeit.

A nemzetközi gyakorlatban az adóbázis szélesítése alapvetően háromféle összefüggésben merül fel. Ebben a tanulmányban is ezt a gyakorlatot követjük és a fogalmat a következő három kategóriában foglaljuk össze:

- **Új adónemek bevezetése**, akár a bevételek növelése céljából, akár más adók kiváltása érdekében. E kategóriában jellemzően a vagyont, a pénzügyi befektetéseket illető, illetve a környezetvédelmet szolgáló új adónemek bevezetése fordul elő leggyakrabban. Költségvetési kiigazítási időszakokban több országban is jellemző a pótdadó (surcharge) ideiglenes bevezetése;
- **Meglévő adófizetési kötelezettség kiterjesztése** olyan csoportokra, amelyek eddig mentesek voltak az adott adó fizetése alól, illetve az **adókedvezmények csökkentése**, esetleg megszüntetése bizonyos adózói csoportokban. Ebben a kategóriában elsősorban a befektetések (tágabban értelmezve: a tőke) korábban nem adóztatott jövedelmének megadóztatására kerül sor, ritkábban a munkát terhelő adó- és járulék-kedvezmények mérséklésére;
- Az **adóelkerülés csökkentése**, a gazdaság kifehérítése. Ennek legfőbb eszköze mindenhol az adóellenőrzés szigorítása. Az adócsökkentés, mint az adóelkerülés csökkentésének szándékával bevezetett lépés, kevés országban jellemző.

A két utóbbi pont néha nehezen különíthető el, mivel a fizetési kötelezettség kiterjesztése gyakran az eddig fél-legálisan nem fizetők adózásba való bevonására irányul.

- Ami az **új adófajtákat** illeti, Magyarországon a pénzügyi kormányzat az elmúlt években (különösen 2006-ban) igen innovatív módon vezetett be új adókat a bevételek növelése céljából, az államháztartási kiigazítási csomag keretében. Ez valóban a bevételek jelentős emelkedéséhez vezetett, bár a pótlólagos adóbevételek elsősorban a meglévő adókulcsok emelésének és a kifizéréseknek volt a következménye. A mai helyzetben azonban már nincs szükség új, bevételnövelő adók bevezetésére, sőt a cél inkább az adók számának csökkentése. Természetesen az utóbbi is történhet olyan *új* adónem bevezetésével, amely több meglévő adó összevonásából keletkezik, a cél azonban az adófajták számának a csökkentése. Más adókat kiváltó *jelentős* új adóként Magyarországon elsősorban az ingatlanadó, illetve a környezetvédelmet szolgáló bizonyos adók jöhetnek számításba. Az előbbi viszonylag jelentősen járulhat hozzá más adók kiváltásához, az utóbbi inkább jelképes összegű lehet az összes adóbevételen belül.
- A **meglévő adók fizetési kötelezettségének kiterjesztését** is szélesen értelmezzük: ide tartozik az „elvárt adó” bevezetése, amely a veszteséget kimutató, de azt a tételes ellenőrzés során bizonyítani nem tudó vállalatok társasági adókötelezettsége, illetve a minimálbér kétszerese után fizetendő járulék, amennyiben a minimálbéren való foglalkoztatás ténye nem igazolható. Mindkét esetben csak vélelmezni lehet az adóelkerülés tényét, ami már a harmadik pont (feketegazdaság kifizérése) határát súrolja. A személyi jövedelemadóhoz kapcsolódó adójóváírás és bizonyos adókedvezmények mérséklése (esetleg megszüntetése) viszont már ténylegesen az adófizetési kötelezettség kiterjesztését jelentené.
- A harmadik tényező, a **gazdaság kifizérése** az elmúlt időszakban határozottan megkezdődött. A feketegazdaság visszaszorításának egyik **kulcskérdése** az **egészségügyi** szolgáltatás igénybevételének a járulékfizetéshez való kapcsolása, ami már 2007-ban is a bevételek jelentős növekedéséhez vezet. Ez a kedvező folyamat legalábbis 2008. első feléig várhatóan tovább folytatódik, mivel bizonyára számosan csak akkor fognak szembesülni a járulék-nemfizetés negatív következményeivel. Ez annyiban kulcskérdés, hogy az egészségügyi járulék fizetése más adófizetések láncolatához vezethet: a polgár, aki ezután kénytelen lesz egészségügyi (és nyugdíj-)járulékot fizetni, az már feltehetőleg SzJA-t is fog fizetni, és ebben az esetben már a munkáltató is kénytelen lesz a munkáltató járulékokat fizetni. Ha viszont jelentősen nő a munkáltató által (immáron legálisan) foglalkoztatottak száma, akkor a forgalom elcsalása is nehezebb lesz, ami nem csak a társasági nyereségadó, hanem az ÁFA-bevételek emelkedésével is járhat.

A kifizérés másik **kulcsterülete** az **import** eltitkolásának a mérséklése. A nem regisztrált import ugyanis nem csak az ÁFA-fizetést kerüli el, hanem további adóelkerülések láncolatát váltja ki, mivel a nem-regisztrált import ezt követően már akkor sem tud legalizálódni, ha a tovább-feldolgozási, értékesítési lánc

valamelyik szereplője valamilyen oknál fogva (például banki hitelkérelemhez, pályázathoz magasabb forgalmat és bevételt kellene kimutatnia) ezt szándékozna tenni. A Kopint-Tárki konzisztencia vizsgálatai 2006-ban arra utaltak, hogy a külkereskedelmi termékforgalom *összessége* szempontjából nem számottevő az import eltitkolása, ezért az nem okoz jelentős torzulást a statisztikai adatokban, az adóbevételekben azonban súlyos elmaradásokat okozhat, mivel itt is fellép a tovagyűrűző hatás: az a vállalat, amely nem regisztrált importot dolgoz fel, többnyire munkabért is (részben vagy egészben) illegálisan fizeti, és ezért járulékokat sem fizet, stb.

Általános szempontok az adókötelezettség kiterjesztéséhez és a feketegazdaság visszaszorításához:

1. Az adóbázis szélesítése, még ha az nem is jár az aggregát adóterhelés emelésével, olyan lakosokat is adófizetőkkel teszi, akik eddig legálisan, vagy illegálisan nem (vagy csak részben) fizettek bizonyos adófajtákat. Különösen érvényes ez a gazdaság kifehéredését célzó intézkedésekre. Az adóbázis kiszélesítésének tehát rövidtávon mindenképpen vannak „vesztesei”, vagy legalábbis, akik vesztesnek érzik magukat. Alapvetően két feltétele van annak, hogy ez ne vezessen az adóelkerülési szándékok erősödéséhez: az *adóellenőrzések* szigorítása, valamint az általános *adómorál* javítása.
2. A fokozottabb **ellenőrzés** növeli az adóelkerülés kockázatát. Az adócsalással foglalkozó elméleti modellek az adófizetők döntését szerencsejátékhoz, hasonlítják, vajon kockáztatják-e az adócsalást, és ha igen, mekkora összeggel. A sikeres adócsalás hasznot hoz az adófizetőnek, viszont ha kiderül a csalás, büntetésre számíthat. Az adócsalás optimális mértéke így a tettenérés és büntetés valószínűségétől, a büntetés mértékétől és az adócsaló kockázatviselési hajlandóságától függ. Mindazonáltal, az adóellenőrzésnek *objektív költségkoralátai* vannak: ha az adóelkerülés a társadalom széles rétegeit érinti, és elaprózott, akkor a tételes adóellenőrzés fajlagosan többbe kerülhet, mint a beszedett adó.
3. A másik eszköz az általános *adómorál javítása*, amely szakít azzal az állampolgári felfogással, amely az adófizetés elmulasztását jobb esetben bocsánatos bűnnek, rosszabb esetben dicsőségnek tekinti. Az adómorál javításának – a nemzetközi példák tanúsága szerint is – alapvető feltétele, hogy az állampolgár elégedettebb legyen a közösségi szolgáltatásokkal. A rejtett gazdaság visszaszorításának legfontosabb feltétele egy feladatait megfelelően ellátó, a gazdasági szereplők szemében elfogulatlan és szakszerűnek tűnő államigazgatás kialakulása. A kiterjedt rejtett gazdaság jelensége tehát nem más, mint tipikus fejlődés-gazdaságtani probléma: jelenléte a relatív elmaradottság tünete. Ebben az értelemben az adómorál javításához jelentősen járulhatna hozzá a tisztább közélet és kevesebb korrupció, a politikusok és közéleti emberek adófizetési moráljának a példamutatása.
4. Az adóbázis szélesítésének alapvető feltétele annak a szemléletnek a megváltoztatása, amely a társadalom és a gazdaság egyes csoportjainak a különféle támogatását az adórendszeren keresztül kívánja megoldani. A kivételek és kedvezmények bonyolult rendszerének megszüntetése átláthatóbb és

kiszámíthatóbb rendszerhez vezetne, ami – a nemzetközi tapasztalatok szerint – szintén javítja az adófizetési hajlandóságot. A társadalmilag vagy gazdaságilag indokolt támogatások érvényesíthetők az adórendszeren kívül is, ami ezen támogatások hatékonyságát is növelné.

5. Az adófizetési hajlandóságot nagyban segíti, ha az adó kiszámítása és befizetése **egyszerű**: ha viszonylag kevés adófajta van, azok rátája és vetítési alapja könnyen átlátható. Ez nem az egykulcsos adó bevezetését jelenti, hanem a minél kevesebb és egyszerűbb kulcs alkalmazását.
6. A különböző jövedelem-elemek adóztatásának lehetőség szerinti **szektorsemlegességére** kell törekedni. Az egyes jövedelmek kirívóan eltérő adóztatása ugyanis megteremti az adó-arbitrázs lehetőségét. Magyarországon a bérek adóztatásának a legsúlyosabb problémája nem önmagában a magas (Európában az egyik legmagasabb) adóék, hanem, hogy ezek alól még a magas lebukási kockázat mellett is érdemes megpróbálni kibújni vállalkozási („színlelt”) szerződéssel. Ezek ellen az adóhivatal sosem fogja tudni hatékonyan felvenni a küzdelmet, mivel a színlelt szerződés bizonyítása bonyolult, az ellenőrzés pedig (fajlagosan) drága. A minimálbér kétszerese után fizetendő járulékok ezt a problémát próbálják meg ellensúlyozni, a toldozott-foldozott rendszer azonban nem alkalmas arra, hogy átlátható, transzparens és egyértelmű üzenetet hordozzon az adózók felé.
7. Nem csak az átlátható, egyszerű és transzparens adórendszer fontos feltétele az adózási hajlandóság emelésének, hanem az adórendszer hosszabb távú **kiszámíthatósága**, több évre garantált előre kalkulálhatósága. A gyakori változtatások (és különösen a hiteltelen adóígéreték) ugyanis többet ártnak, mint egy esetlegesen magasabb adórata, amely viszont kiszámítható.
8. Az adórendszernek, különösen a nagyon alacsony aktivitási rátával küzdő magyar gazdaságban elsősorban a **foglalkoztatást** kell támogatnia, és a munkát terhelő adót csökkentenie, mivel ez teszi lehetővé a magasabb aktivitási rátát és a gazdaság növekedésének az elősegítését.. Ezen belül is főként a munkáltató által fizetett adókat, és járulékokat célszerű csökkenteni, ezáltal is olcsóbbá tenni a foglalkoztatást; a munkaadó a vállalat nyereségtermelő képessége és a munkaerőpiaci helyzet alapján dönti el, mekkora részt enged át ebből a munkavállalóknak.

A tanulmány főbb megállapításainak összefoglalása

1. A **magyar adóterhelés** a GDP arányában, nemzetközi összehasonlításban nem kirívóan magas, de az újonnan csatlakozó országok közül – Szlovénia kivételével – 2005-ben a legmagasabb volt. A munkát terhelő adóék már 2006-ben is a harmadik legmagasabb volt az EU-ban, s a 2006. őszén bevezetett adóemelések következtében már megközelítette a két legmagasabb adórátát alkalmazó országot. Különösen magas a fogyasztást terhelő adók aránya is, mind a GDP arányában, mind az adókulcsokat tekintve. A tőkét terhelő adók viszont relatíve alacsonynak tekinthetők. Noha a balti országokban és Szlovákiában hasonlóan alacsony a tőke adóztatása a GDP arányában, ezekben az országokban ez egy általánosan alacsony adókoncentrációval (a GDP 30%-a alatti) párosul.

A **fogyasztás** nemzetközi összehasonlításban is magas adóztatása Magyarországon nem teszi lehetővé azt a – kézenfekvő és az elméleti irodalom által is javasolt – megoldást, miszerint a fogyasztást terhelő adók növelése rontja legkevésbé egy ország versenyképességét, ezért az adóteher átcsoportosítását ennek az elemnek a kárára (és a jövedelemadók előnyére) kell megvalósítani.

2. Az adóbázis szélesítése jegyében **új adók** közül Magyarországon egyedül az ingatlanadó bevezetése jöhet szóba, amely más adónemek kiváltásához jelentős mértékben hozzájárulhat. A környezetvédelmi adók, amelyek aránya az EU-országokban is lassan, de folyamatosan emelkedik, Magyarországon már árnyalatnyival magasabbak is, mint az EU-átlaga, emellett jelentős adóbevételt ettől az adónemtől nem lehet várni. Az ingatlanadó bevezetése – a választott adókulcsoktól függően – 280-560 milliárd forintnyi pótlólagos adóbevételt eredményezhet, amely a vállalati TB-befizetések esetében az összesített járulékkulcs (jelenleg 32%¹) **3-7,5%-pontos csökkentését tenné lehetővé**. Ha az egyes szektorok olyan mértékben részesülnek a plusz bevételekből, mint amilyen mértékben fizették azt, a munkaadói TB-járulékok 1,5-4 százalékponttal mérséklődhetnek, és nem lehanyagolható lenne az SzJA kulcs csökkentésének lehetősége sem.
3. Magyarországon a kettős könyvvitelt vezető vállalatok stabilan **egyharmada jelentett veszteséget** 2001-2005 között: ez a szám az elmúlt években meglepően stabilnak bizonyult, annak ellenére, hogy időközben jelentős fluktuáció zajlott le a vállalatok körében és a vállalatok száma majdnem megduplázódott. A nyereséges vállalatok aránya jellemzően a feldolgozóiparban magasabb, az építőiparban és a szállítási ágazatban alacsonyabb az átlagosnál. Némileg ellentmond az általános vélelmeknek az a tény, hogy vállalati létszám-kategóriák szerint nem a nagy-, hanem a kis- és középvállalatok között a legmagasabb az adózás előtti nyereséget kimutató vállalatok aránya. Tulajdoni szerkezet szerint nem tapasztalható egyértelmű összefüggés a külföldi és a belföldi tulajdonú vállalatok között: legnagyobb arányban a *többségi* külföldi tulajdonú vállalatok mutattak ki nyereséget az elmúlt években, de a 100%-ban külföldi vállalatok között a nyereséges vállalatok aránya alacsonyabb, mint a teljesen magyar tulajdonúak között. A *tartósan* veszteséges vállalatok kiemelkedő arányban találhatóak a nagyvállalatok és a teljesen külföldi kézben lévő vállalatok között.
4. **Nemzetközi összehasonlításban** a kimutatott profitráta (bruttó működési ráta: a bruttó működési eredmény és a forgalom hányadosa) Magyarországon – a feldolgozóipar kivételével - minden ágazatban alacsonyabb, mint az EU többi országában. Különösen szembetűnő a különbség a *szálláshely-szolgáltatás és vendéglátásban*: a 4,6%-os magyar profitráta alig több mint a negyede az uniós országok átlagának (15,4%). Ebben az ágazatban a hozzánk hasonló adottságú országok közül 11,2%-os a vállalatok átlagos jövedelmezősége Szlovákiában és 14,2% Csehországban és Lengyelországban. Szintén jóval elmarad az EU átlagtól

---

¹ A munkaadói nyugdíjjárulék a bruttó bér 21%-a, az egészségbiztosítási járulékkulcs 8%-os, a munkaadói járulékkulcs 3%-os (2008-tól várhatóan a nyugdíjjárulék 25, az egészségjárulék 4%-ra változik, a kettő összege – 29% - azonban nem változik). A járulékkulcs csökkentésére vonatkozó becslés mindenekelőtt azért csak hozzávetőleges, mert nem számolunk az EHO-hoz hasonló tételesen meghatározott járulékkerhekkel.

az építőipar jövedelmezősége; de az új tagállamok közül a kereskedelem profitabilitása is csak Bulgáriában alacsonyabb a magyar értéknél.

5. A Kopint-Tárki modell-számításai szerint 2005-ben, ha már akkor alkalmazták volna az „**elvárt adó**” intézményét, maximálisan **28,9 milliárd Ft** adóbevétel származhatott volna ebből az adónemből. A sávos társasági adózásra vonatkozó lehetőség alapján 2005-ben a vállalkozások mintegy 70%-a fizethetett volna az adóalapja első 5 millió Ft-ja után, a normál 16% helyett, 10% adót. A kedvezményes adókulcs alkalmazása az elvárt-adóalany vállalatok körében az elvárt adó számított összegét 3,0 milliárd Ft-tal – 28,9 milliárdról **25,9 milliárd Ft-ra** – csökkentette volna 2005-ben. 2007-ben, amikor a második félév teljesítménye után az elvárt adót már meg kell fizetni – tekintettel az azóta bekövetkezett termelésbővülésre és a termelői árak emelkedésére – az adófizetési kötelezettség ennél 10-12%-kal magasabbnak mutatkozhat, ami 30 milliárd forint körüli bevételt jelent.
6. Az **EVA** lehetősége kezdetben nem igazolható előnyökhöz juttatta az evás cégeket (az átalányadó kulcsa alacsonyabb volt az ÁFÁ-nál), ezt azonban a 2006-ban bevezetett módosítás jórészt kiküszöbölte. 2007-ben 140 milliárd forint körüli adóbevétel származik az **evás cégektől**. Ebből 94 milliárd forint az ÁFA, amelyet az a cég, amely az evás vállalkozás számláját befogadja, természetesen levon az ÁFA fizetési kötelezettségéből. A tényleges adóbevétel tehát az államháztartás számára mindössze 47 milliárd forint. Annak ellenére, hogy az EVA lehetőséget ad bizonyos adóelkerülésre, megszüntetése ellentmondana az egyszerűség célját szem előtt tartó adórendszer kialakításának. Azt az anomáliát azonban, hogy az evás cégek áfás számlát bocsáthatnak ki, amely áfát a vásárló/megbízó levonhatja az áfa alapjából, az evás cég azonban nem fizeti be a költségvetésbe, az evás cégek **alanyi áfa-mentességével** ki lehetne küszöbölni. Ezzel egyidejűleg az evás cégek adókulcsa 10%-ra csökkenne, ami a jelenlegi adó-kulcsot nem változtatná meg, azonban megakadályozná az általuk kibocsátott számlák áfájának az elszámolását a partner-cégeknél.
7. Az APEH gyorsjelentésének adatai alapján 2006-ban a nyereséges vállalatok adózás előtti eredménye 3.471 milliárd forint volt, amelyből az eredményt növelő tételek hozzáadása és a csökkentő tételek levonása után a számított adó alapja mindössze 1.897 milliárd forint maradt. A fenti adóalap alapján 485 milliárd forint lett volna a **társasági adó**, ezt azonban tovább csökkentette a 112 milliárd forintnyi, az adóból levonható adókedvezmény, ami után mindössze 373 milliárd forint társasági adófizetési kötelezettség maradt. Ezzel az effektív adókulcs 10,7%-ra zsugorodott. Az eredményt csökkentő 44 tétel és az eredményt növelő 32 tétel a legkülönbözőbb fajta szempontokat tükrözi. A csökkentő tételek között van olyan, amely a képzőművészeti alkotások vásárlását, illetve az üvegházhatású gázok kibocsátásának kereskedelmét támogatja, de 55 millió forint kedvezményt vettek igénybe a vállalatok a lakásbérbeadás után. Megtalálható ezen kívül az egyházi, illetve a munkavállaló szervezetek, valamint az adományozási tevékenység támogatásának a szándéka is. Ami pedig az *adóból* levonható kedvezményeket illeti, kifejezetten figyelemre méltó a szoftverfejlesztők

bérlétsége után elszámolható kedvezmény, amellyel az állam 2005-ben 3 évre több milliárd forint vállalati adóbevételről mondott le.

8. Az **Európai Unióban** a vállalati **nyereségadó-kulcsok** az elmúlt évtizedben folyamatosan csökkentek. A vállalati adók terén az adóverseny azért is éleződött ki, mivel – ellentétben a munkaerővel – a tőke nagyfokú nemzetközi mobilitást mutat, ezért az egyes országok az adók csökkentésével próbálják meg a működő tőkét magukhoz vonzani. 1995-2007 között az Európai Unióban az átlagos társasági adókulcsok (a helyi adókat és a különadókat is figyelembe véve) 10,8 százalékponttal csökkent. Az EU-tagországaiban az adó-átalakítások során az adóalapból levonható kedvezmények jelentős szűkítésére törekedtek, de megtalálható a leírasi (amortizációs) kulcsok csökkentése, valamint a vállalati támogatások mérséklése. Szinte minden országban, még azokban is, ahol az adókedvezmények jelentős szűkítése történt, megmaradtak, sőt bővültek a *kutatás-fejlesztés* ösztönzését szolgáló támogatások. Szintén megmaradtak a legtöbb országban az *elmaradott régiókban* történő befektetésekre érvényes adókedvezmények.
9. A **személyi jövedelemadó** rendszerét – a vállalati adókhoz hasonlóan – szintén számos adókedvezmény torzítja. 2005-ben az 1.606 milliárd forint adókötelezettséget mintegy 420 milliárd forintnyi adókedvezmény csökkentette, amelynek túlnyomó részét az adójóváírás és kiegészítő adójóváírás tette ki. 2006-ban és idén ezek a kedvezmények összege feltehetően jelentősen zsugorodott, mivel számos kedvezmény – helyesen – csak bizonyos jövedelemhatárig vehető igénybe. A vállalati adókedvezményhez hasonlóan, a személyi jövedelemadó terén is célszerű lenne áttekinteni az adókedvezmények sorát, s kizárólag a *szociálisan indokolt* esetekben fenntartani azokat. Lényegében a családi (gyermek) adókedvezményeken (és a külföldön megfizetett adón) kívül valamennyi kedvezmény fenntartása megfontolandó.
10. A legtöbb számítás 1.000 milliárd forint fölé teszi annak az **adóelkerülésnek** a nagyságát Magyarországon, amely megfelelő adófigyelemmel és jobb adórendszer mellett beszédhető lenne. A tényleges adóelkerülés valószínűleg ennél nagyobb. A széleskörű ÁFA-csalás mellett jelentős mértékű adókiesés keletkezik az önfoglalkoztatóknak az alacsonyan kimutatott munkajövedelméből, ami viszont a tőke és a munka eltérő adóztatásának a következménye. Ezzel kapcsolatban figyelemre méltó javaslata Krekó-P.Kiss tanulmányának a norvég „split” rendszer alkalmazása, amely az önfoglalkoztató teljes jövedelméből a befektetett tőkére eső tőkejövedelmet egy meghatározott kulcs alapján állapítja meg, a maradékot pedig teljes egészében munkajövedelemnek tekinti. Magas adóelkerülési hajlandóság esetében azonban ez a módszer is csak korlátozottan alkalmazható, mivel nincs kizárva, hogy a split rendszer a teljes jövedelem minél nagyobb részének eltitkolását váltaná ki.

Javaslat a 2009-ben bevezetendő új adórendszer alapvető elemeire

1. A javasolt új adórendszer **irányadó rátája 20%** (a kedvezményes ráta 10%, SzJA-nál 10-20-40, esetleg 10-20-30-40%). Ez a kulcs az ÁFA esetében már adott, a 20%-os irányadó ráta tehát az átláthatóbb adórendszer irányába mutat.
2. **20% a társasági** nyereségadó, ezzel egyidejűleg megszűnik a 4%-os különadó. A kisvállalatok társasági adókulcsa 20 (esetleg 50) millió forintig **10%**.
3. Társasági adót fizető vállalatok számára **megszűnik az innovációs járulék, a szakképzési járulék, a rehabilitációs járulék és a nemzeti kulturális járulék**, amely 2005-ben összesen 63 milliárd forint bevételt jelentett. Azon vállalatok számára, amelyek jelenleg mentesek a társasági adó fizetési kötelezettség alól, fennmaradnak ezek a járulékok, amelyek összevontan kerülnek meghatározásra, nem a munkabér (vagy az alkalmazottak száma), hanem a nettó árbevétel alapján.
4. Ezzel egyidejűleg jelentősen **csökkennek** a vállalati eredményt csökkentő **kedvezmények**, valamint az adóalapból levonható tételek. Nagyságrendjüknél fogva elsősorban az előző évekről átvihető veszteség elszámolásának és az értékcsökkentési leírásnak a szigorítása jöhet szóba. Veszteség csak induló vállalat esetében vihető át, az épületek, gépek amortizációs leírási ideje pedig felülvizsgálandó. Az adóalapból és az adóból levonható vállalati adókedvezmények (2006-ban majdnem 6 ezer milliárd forint) szűkítése többszáz milliárd forintos pótlólagos adóbevételt eredményezhet.
5. **Megszűnik a munkaadói járulék** (2005-ben 172 milliárd forint adóbevétel), amely jelenleg jelentősen megdrágítja a foglalkoztatást.
6. Magyarországra települő külföldi vállalatnak jelentős mértékű vállalati adókedvezmény a jövőben csak indokolt esetben, és megfelelő **hatástanulmányok** elvégzése – és döntés esetén *kötelezően* nyilvánossá tétele – mellett adható. Különös hangsúllyal esik latba a beruházás foglalkoztatási hatása, illetve ennek **költség-haszon elemzése**.
7. Az „**elvárt adó**” fennmarad, bár a mintegy 20 milliárd forintos bevétel inkább nevelő célzatú, mintsem tényleges tétel a költségvetés adóbevételei között (a veszteséges vállalatokra is kivetett adó más országokban – mint pl. Franciaországban is – létezik).
8. Az **EVA-s** vállalkozások felső bevételi határa is 20 millió forintra módosul (jelenleg 25 millió forint), itt az adóráta szintén 10%-ra változik, ezzel egyidejűleg az EVA-s vállalkozók az ÁFA szempontjából **alanyi adómentessé válnak**, azaz megszűnik az EVA-s vállalatok bevételéhez kapcsolódó ÁFA-nak a megbízó vállalkozásnál való levonhatósága. Az így keletkező, most már az ÁFA nélküli árbevételre számított, praktikusán 10%-os adóráta azonos a jelenlegivel (most 100 forint nettó bevétel ÁFA-val növelt összege 120 forint, amelyből a 25%-os adó levonása után 90 forint marad, ami pontosan 10%-os adórátnak felel meg).
9. Az átlagbér közelében a **személyi jövedelemadó 20%**. Ezzel egyidejűleg megszűnik az adójóváírás bonyolult és átláthatatlan intézménye, ezt egy bizonyos összeghatárig az adómentes kereset váltja fel. Ma ez *praktikusán* 650 ezer forint

(eddig az összeghatárig a 18%-os SzJA-t teljes mértékben kompenzálja az adójóváírás).

Bakos et.al.(2007) javaslata az új személyi jövedelemadó sávokra és kulcsokra:

0- 650 000	0%
650 000–1 600 000	20%
1 600 000-6 748 850	40%
6 748 850-	44%

és egyúttal az adójóváírások eltörlése.

Ezzel részben egyetértünk, de megfontolandónak tartjuk az adómentes sáv alacsonyabb szinten való meghatározását és egy 10%-os kulcs beiktatását, a következő adótábla mellett

0- 500 000	0%
500 000–1 000 000	10%
1 000 000–2 500 000	20%
2 500 000–	40%

Az alsó jövedelem-határnak ugyanis kellőképpen alacsonynak kell lennie ahhoz, hogy az ne vezessen tömegesen a jövedelemhatár alatti bérkimutatásokhoz.

Szóba jöhet 2-3 millió forint között egy 30%-os kulcs beiktatása, amely az enyhén az átlagjövedelem feletti adóztatását mérsékli. Számításaink szerint a 2005. évi jövedelmi adatok alapján a fenti adósávok nagyjából az azévihez hasonló (1.200 milliárd forint) SzJA adóbevételeket, sőt annál valamivel magasabbat eredményeztek volna, a 30%-os sáv beiktatása viszont 80-100 milliárd forinttal alacsonyabbat.

2007-ben az átlagjövedelem valószínűleg évi 2,2 millió forintot fog kitenni, ez – durva becslés szerint – 2009-ben 2,3-2,5 millió forintra fog emelkedni. Ez indokolja a 20%-os sáv felső határának 2,5 millió forintnál történő meghúzását.

10. Ezzel egyidejűleg megszűnik minden adókedvezmény. Politikai szempontból megfontolandó a családi (gyermek) kedvezmény fenntartása, bár a családi pótlék intézménye alkalmasabbnak tűnik a gyermekek nevelésének támogatására. A többi kedvezmény fenntartására (és esetleges kompenzálására) nincsen racionális közgazdasági magyarázat.

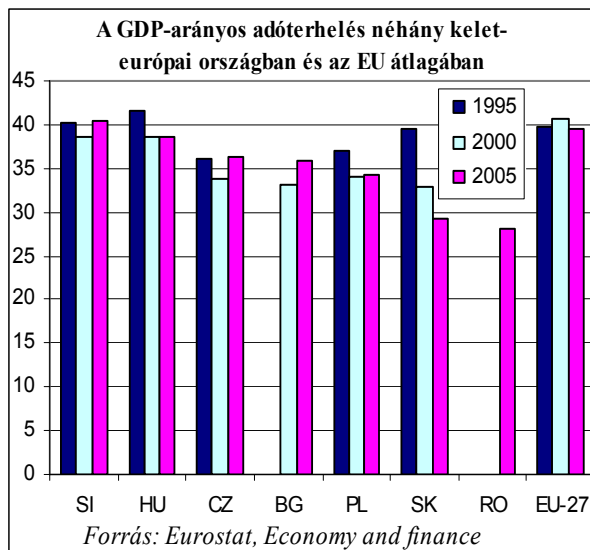
11. Rögzíteni kell a jövedelmi sávok **indexálását** a béremelkedés rátájával, ami garantálja, hogy az átlagjövedelem nem csúszik vissza a legmagasabb adókulcsba.

A fenti adóelemek hatásának pontos számításai csak a megfelelő adatok birtokában végezhetőek el, amelyre jelen tanulmány csak megközelítően vállalkozhatott. A fenti változtatások alapján azonban – a számítások alapján - feltételezhető, hogy a vállalati adórátáinak módosítása és az adókedvezmények jelentős mérséklése legalább 2-3%-os munkáltatói TB-járulék csökkentésre adna lehetőséget, amely

1. A magyarországi adóterhelés nemzetközi összehasonlításban

Az elmúlt időszakban számos tanulmány jelent meg, amely a magyarországi adóterhelést nemzetközi adatokkal és példákkal veti egybe. Ezért itt most csak azokat a legfontosabb jelenségeket mutatjuk be, amelyek témánk szempontjából fontosak.

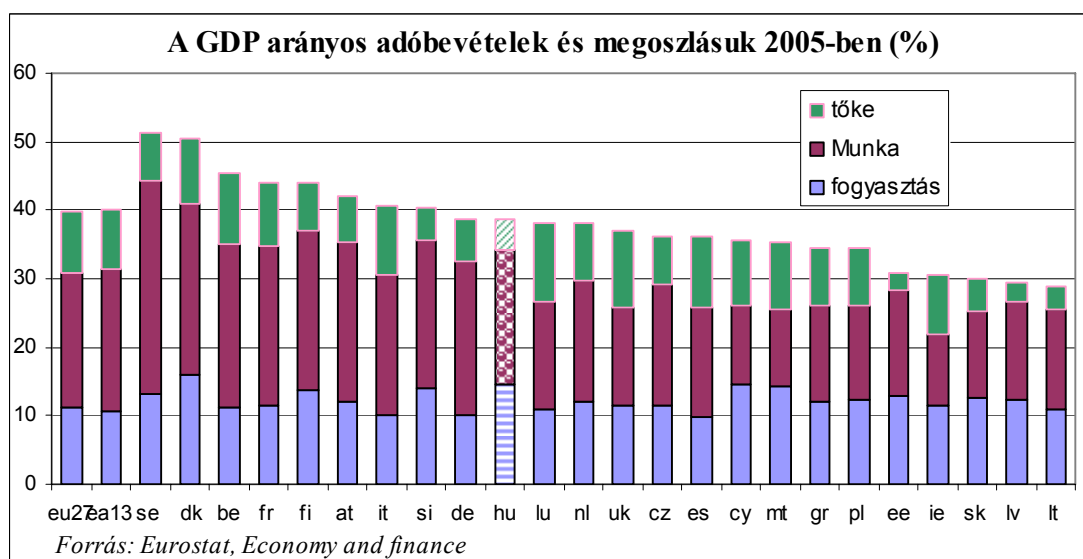
A magyarországi aggregált adóterhelés – a 2005. évi adatok alapján – alacsonyabb

ugyan, mint az EU27 átlaga, de a feltörekvő kelet-európai országok között – Szlovéniát kivéve, amely már az eurózóna tagja – a legmagasabb. Meg kell jegyezni, hogy 2006-07-ben, a jelentős adóemelések hatására ez a helyzet tovább romlott, mivel a többi országban nem voltak olyan mértékű adóemelések, mint Magyarországon, sőt, inkább az adóterhelés mérséklése került napirendre. Szlovákiában történt az adóterhelés leginkább látványos csökkentése, ami együttjárt a kiadások megfelelő

csökkentésével úgy, hogy eközben az államháztartás hiánya 2006-ra a GDP 3%-a körüli szintre süllyedt.

Ami az adóterhelés szerkezetét illeti, a munka adóterhelése Magyarországon a GDP arányában (20,9%) ugyan pontosan megfelel az EU27 megfelelő adatának, de 3 százalékponttal magasabb, mint a számunkra releváns másik három visegrádi országban. Kifejezetten kimagasló viszont a fogyasztás adóterhelése (a GDP 16%-a), mind az EU átlagához (11,3%), mind a másik három országhoz viszonyítva (Csehországban 11,4%, Lengyelországban 12,7%, Szlovákiában 12,7%).

A *tőke* adóztatása Magyarországon az EU-átlagnál lényegesen kisebb, a GDP 4,5%-a volt 2005-ben, ami a 27 EU tagország közül Szlovénia után a második legalacsonyabb².

A magyar adóterhelésnek és szerkezetének a szlovénnal való nagyfokú hasonlósága arra is rámutat, hogy az adórendszert nem szabad *önmagában* értékelni, hiszen azonos adóterhelés mellett a szlovén gazdaság gyorsan és kiegyensúlyozottan tudott növekedni. Legalább ennyire fontosak az adókulcsok, az adómorál, valamint az egyéb gazdaságpolitikai tényezők.

Az egyes GDP arányos adóterhelés-mutatók mögött ugyanis nagyon különböző adóráták húzódnak meg: azonos aggregált adóterhelés adódhat, ha kevesen fizetnek magas adókat, mintha sokan fizetnek adót alacsonyabb adókulcsok mellett (erről lásd még a későbbi fejezeteket).

A *fogyasztást* terhelő adók közül a magyarországi 20%-os standard ÁFA-kulcs a nyolcadik legmagasabb az Európai Unióban és az előttünk álló 7 ország közül 6 széles körben alkalmaz csökkentett adórátát is.

Finnországban a 22%-os standard adókulcs mellett 17%-kal adóznak az élelmiszerek, kulturális cikkek, gyógyszerek, és 2007-2010 között 8%-kal a munkaigényes szolgáltatások

Lengyelországban, ahol a standard kulcs 22%, 7%-os ÁFA kulcs érvényes az építőiparra, 3% a mezőgazdasági termékekre és szolgáltatásokra, és 0 kulcs a könyvekre,

Portugáliában a 21%-os standard adórata mellett 12%-os ÁFA terheli az éttermi szolgáltatásokat, bizonyos, nem alapvető élelmiszereket, és 5%-os ÁFA az alapvető élelmiszereket, víz- és elektromos áram szolgáltatást és néhány kulturális szolgáltatást;

Svédországban (Dánia mellett) Európában a legmagasabb a standard adókulcs, 25%, de 12%-kal adózik az élelmiszer, a turizmus, és 6%-kal a közlekedés, a mozi és a koncert szolgáltatás;

Írországban a 21%-os – felemelt – standard adókulcs mellett 13,5%-os kulcs érvényes bizonyos szolgáltatásokra, az építésre, a háztartási energiára és üzemanyagra. 0 kulccsal adóznak az alapvető élelmiszerek, a gyerekuha és-cipő és a könyv,

Belgiumban 21%-os a standard ÁFA-kulcs, de 6%-os ÁFA-kulccsal adóznak az élelmiszerek és a munkaigényes szolgáltatások.

Az egyes országokban alkalmazott ÁFA kulcsok teljes listáját a QQ mellékelt tartalmazza.

Dánia tehát az egyetlen ország az EU-n belül, ahol nem csak a standard adókulcs (25%) magasabb a magyarénál, hanem nincsen kedvező adózású kategória, kivéve az

---

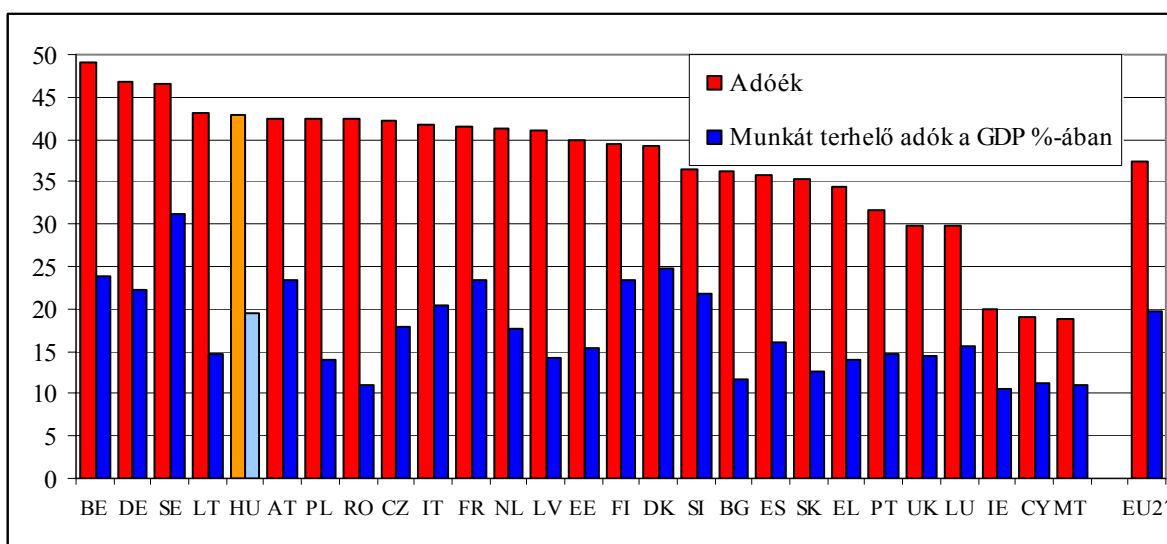
² Ez az összehasonlítás *gazdasági funkciók* szerint mutatja az egyes termelési tényezők és a fogyasztás adózását, ezért nem esik egybe a szektor-szerkezetű adatokkal, amelyek a „jövedelmek versus fogyasztás” bontásban közli az adatokat.

újságokat (0 kulcs). Minden más ország, ahol a magyarországinál magasabb a standard adókulcs, a szociálisan vagy más (pl. kulturális) szempontból érzékeny termékek és szolgáltatások esetében csökkentett adókulcsot alkalmaz.

A fentiekből az következik, hogy a fogyasztást terhelő adókat nem célszerű növelni Magyarországon, annak ellenére, hogy a közgazdasági elmélet szerint a fogyasztást terhelő adók növelése rontja a legkisebb mértékben az adott ország versenyképességét. Sőt, ha a mostani fogyasztási adókulcs fennmarad (ami javasolható), akkor is tisztában kell lenni azzal, hogy ez ma Európában az egyik legmagasabb adókulcs – figyelembe véve a más országokban alkalmazott kiterjedt ÁFA-kedvezményeket.

A *munkát terhelő* adó adók és járulékok versenyképességre gyakorolt veszélyének felismerése miatt az EU egészére a kilencvenes évek vége óta egyre inkább az implicit adóráták némileg csökkenő trendje jellemző. 2005-re a munkát terhelő implicit adórátája 35,6%-ra mérséklődött az EU-25-ban az évezred eleji 36,4%-os szintről. Bár a csökkenő tendencia Magyarországon is megfigyelhető, az implicit adórátája 2005-ben (40,5%) a nyolcadik legmagasabb volt az Unióban, és az új tagállam közül csak Csehországban (41,3%) található magasabb ráta. Az implicit adórátája összetevői közül egyébként a személyi jövedelemadó és a munkavállalói járulék megegyezik az EU-átlaggal, a **munkaadót terhelő járulékok viszont attól öt százalékponttal magasabbak** voltak 2005-ben, s ez az arány tovább emelkedett a 2006. őszén bevezetett adóemelések következtében. Ma tehát a munkaadói járulékok mondhatók kirívóan magasnak, amely helyzeten minél hamarabb változtatni kell.

A munkát terhelő adók a GDP %-ában 2005-ben

Ennél még kedvezőtlenebb Magyarországon a munkát terhelő *adóék*, amely a munkáltató által fizetett összes bérjellegű kifizetés (adókkal és járulékokkal együtt) és a dolgozó által kézhez kapott nettó bér hányadosa. A 2005-re vonatkozó statisztikák szerint egy egyedülálló, az átlagbér 2/3-át kereső dolgozó adóéke 37,2% az EU-25-ök átlagában. Magyarország 42,9%-os értékével jóval az átlag feletti; az új tagállamok közül egyedül Litvánia 43,2%-os adóéke magasabb. Kerekó-P.Kiss (2007) számításai szerint 2007-ben a munkát terhelő adók emelése következtében az adóék további 3%-

ponttal nőtt, aminek következtében, ha a többi országban nem történt jelentős változás, akkor Magyarország Litvániát megelőzve a munkát terhelő adók terén a harmadik legmagasabb terhelésű ország lett, Belgium, Dánia és Svédország után.

Fenti terhelést javarészt a *munkaadók* viselik. Mindössze öt uniós ország van, ahol GDP arányosan magasabb a munkaadók által fizetett, munkaerőt terhelő adó (nálunk 2005-ben 9,9%, az EU átlag 7,9%), ebből is csak kettő, Csehország és Észtország új tagállam.

Magyarországon az összes adóbevétel 25,2%-át adja a munkaadó által fizetett TB-hozzájárulás, ami a negyedik legmagasabb az EU-ban (az átlag 18,4%). A munkavállalók TB-fizetési kötelezettsége relatíve alacsonyabb, a 2005-ös GDP arányosan 3,4%-os érték az EU átlaga körül található.

A fentiekből egyértelműen kitűnik, hogy Magyarországon a munkát terhelő adók tekinthetők túlságosan magasnak, ezen belül is elsősorban a munkaadót terhelő adók és járulékok. Egyes javaslatok szerint³ a munkaadók által fizetett adókat és járulékokat teljesen el kellene törölni, és a béreket felbruttósítani. Kétségtelen, hogy a mai helyzet átláthatatlan, és lényegében teljesen mindegy, hogy ki fizeti az adót, a munkaadónak kell eldöntenie, mennyi bérköltséget tud vállalni egy foglalkoztatottra. A mostani, a munkaadók és munkavállalók között megosztott adófizetés viszont az adatok manipulálására is alkalmas, amennyiben például az érdekegyeztető tanács bruttó béremelkedésben állapodik meg, de a kormány felemeli a munkavállalók által fizetett adókat, és ezzel eliminálja a nettó béremelkedést (ez történt 2006-2007-ben). Javaslataink között szerepel egy ilyen, illetve ehhez közelítő megoldás is.

---

³ Lásd: Csillag Mihályi (2006)

2. Új adók

2.1. Az ingatlanadó bevezetésének lehetősége

A Kopint-Tárki a magántulajdonban lévő magyarországi ingatlanvagyon értékét két különféle forrásból (a lakás-statisztika és a nemzeti számla adatai alapján) 60-90 ezer milliárd forintra becsülte különböző korrekciók alapján⁴, részben attól függően, hogy a vállalati ingatlanvagyon bruttó vagy nettó értéken vesszük figyelembe.

Amennyiben a magáncélú és a vállalati ingatlanok eltérő adókulccsal adóznak, a tanulmány kétféle lehetőséget vett számításba:

- 0,25%-os adókulcs a lakásokra, 0,5%-os adókulcs az egyéb ingatlanokra;
- 0,5%-os adókulcs a lakásokra, 1%-os adókulcs az egyéb ingatlanokra.

Az alacsonyabb adókulcs mellett, amelyet a tanulmány javasol, maximálisan 280 milliárd, a magasabb kulcs mellett 561 milliárd forint az ingatlandóból származó bevétel.

Becslések az ingatlanadó-bevételekre az adóalap és az adókulcs függvényében

		Lakásadatok a lakásstatisztika (2007-es adatok) alapján		Lakásadatok a nemzeti számlák (2005-ös adatok) alapján	
Adóalap (billió Ft)	Lakás	54,2		36,3	
	Egyéb	38,0			
	Összesen	93,2		74,3	
Adókulcs		Lakás: 0,25% egyéb: 0,5%	Lakás: 0,5% egyéb: 1%	Lakás: 0,25% egyéb: 0,5%	Lakás: 0,5% egyéb: 1%
Adó-bevétel (Mrd Ft)	Lakás	135,5	271,0	90,8	181,5
	Egyéb	190,0	380,0	190,0	380,0
	Összesen	325,3	651,0	280,8	561,5

Forrás: Kopint-Tárki számításai a KSH Lakásstatisztikai Évkönyv (2007), illetve a KSH Nemzeti Számlák 2004-2005 alapján

A felső szélsőérték esetében az ingatlanadó még a vállalati TB-terheket is számottevő mértékben képes lenne kiváltani. Az iparüzési adóból származó bevételt pedig jelentősen felülmúlná. A vállalati TB-befizetések esetében a kapott alsó határérték (a járulékbévitel 8,5%-os kiváltása) durva becsléssel **az összesített járulékkulcs (jelenleg 32%⁵) 3%-pontos csökkentését**, a felső határérték pedig (a bevétel 23,3%-os kiváltása) **az összesített járulékkulcs 7,5%-pontos csökkentését tenné lehetővé.**

⁴ Kopint-Tárki Zrt. (2007): A magyarországi ingatlanvagyon...készült a PM megrendelésére 2007.

⁵ A munkaadói nyugdíjjárulék a bruttó bér 21%-a, az egészségbiztosítási járulékkulcs 8%-os, a munkaadói járulékkulcs 3%-os (2008-tól várhatóan a nyugdíjjárulék 25, az egészségjárulék 4%-ra változik, a kettő összege – 29% - azonban nem változik). A járulékkulcs csökkentésére vonatkozó becslés mindenekelőtt azért csak hozzávetőleges, mert nem számolunk az EHO-hoz hasonló tételesen meghatározott járulékkerhekkel.

Régi adónem	Várható állami bevétel 2008-ban a régi adó- vagy járuléknemből	Ingatlanadó-többletbevétel			
		Alsó szélsőérték		Felső szélsőérték	
		Mrd Ft	Régi adónem %-ában	Mrd Ft	Régi adónem %-ában
SZJA	1923,3		11,2		30,8
Munkáltatói TB-járulék*	2546,9*	217,0	8,5	592,2	23,3
Iparüzési adó	400,0**		54,3		148,1

Forrás: Saját számítások a KSH Lakásstatisztikai Évkönyv (2007), a KSH Nemzeti Számlák 2004-2005, illetve a 2008-as költségvetési terv alapján

* Az egészségbiztosítási és nyugdíjpénztári befizetések költségvetési előirányzatai, illetőleg a munkáltatói járulék várható értékére vonatkozó saját becslés alapján

**Az újabb híradásokban megjelent becslést bevétel

Célszerűbb, hogy az érintett tulajdonosi szektorok annak arányában részesüljenek az adókönyvben valamely régi adónem vonatkozásában, amilyen mértékben az ingatlanadó többletterhet jelent a számukra. A szélsőértékek vizsgálata alapján a háztartások részesedése az ingatlanadó-fizetésben 37% és 46% közötti intervallumban alakul. A vállalatok részesedése nagyjából 50% és 58% közötti, a non-profit szektor részesedése kb. 5%. Ennek figyelembe vételével a próbaszámításhoz a háztartások részesedését 41%-osra, a vállalatok részesedését 54%-osra állítottuk be. Ha a háztartási szektor így kapott ingatlanadó-befizetéseit szembeállítjuk az SZJA-val, a vállalati szektor befizetéseit pedig vagy a TB-terhekkkel, vagy az iparüzési adóval, akkor a következőt kapjuk:

Régi adónem	Várható állami bevétel 2008-ban a régi adó- vagy járuléknemből	Ingatlanadó-többletbevétel			
		Alsó szélsőérték		Felső szélsőérték	
		Mrd Ft	Régi adónem %-ában	Mrd Ft	Régi adónem %-ában
SZJA	1923,3	89,0	5	242,8	13
Vállalati TB-járulékok	2546,9*	117,2	5	319,8	13
Iparüzési adó	400,0**		29		80

Forrás: Saját számítások a KSH Lakásstatisztikai Évkönyv (2007), a KSH Nemzeti Számlák 2004-2005, illetve a 2008-as költségvetési terv alapján

* Az egészségbiztosítási és nyugdíjpénztári befizetések költségvetési előirányzatai, illetőleg a munkáltatói járulék várható értékére vonatkozó saját becslés alapján

**Az újabb híradásokban megjelent becslést bevétel

Ebben az esetben látható, hogy az új adónem (legalábbis ha a mérsékelt forgatókönyvet tekintjük) nem okoz igazán komoly átrendeződést az adózásban, habár érzékelhető mértékben enyhítheti (szélső esetben akár szinte teljesen kiválthatja) az iparüzési adóval járó terhet. **A munkáltatói TB-terhek** lehetséges mérséklése ebben

az esetben csekélyebb, az alsó szélsőértéket alapul véve **mintegy 1,5%-pontos**, a felső szélsőértéket alapul véve **kb. 4%-pontos járulékkulcs-csökkentés** elképzelhető. Az SzJA-ra vonatkozóan a százalékos mérséklés mértékének a becslése nem lehetséges, mivel itt az adójóváírás intézménye számtalan kulcsot hoz létre.

Meg kell jegyezni, hogy főleg az *alsó határértékek* vonatkozásában a régi adónemek kiváltásának lehetséges mértékét a közölt adatok valószínűleg alulbecslik. Ennek az az oka, hogy a régi adónemekből származó, *2008-ra várható* bevételeket állítottuk szembe a *2005-re vonatkozó*, nemzeti számlákból származó ingatlanértékeken alapuló ingatlanadó-bevételi becslésekkel. Ha élünk azzal a realisztikus feltevéssel, hogy az ingatlanok értéke (akár a nemzeti számlák módszertana szerint is) 2005 óta kisebb-nagyobb mértékben emelkedett, akkor az ingatlanadó-bevételek alsó határértéke is magasabb lehet az itt közölnél. Tekinthejtük ezt az alulbecslést óvatossági szabálynak is. Ugyanakkor az ingatlanadó-bevételekre közölt *felső határérték* részben a 2007 elejére vonatkozó lakásstatisztikai adatokon alapul, tehát itt az alulbecslés mértéke bizonyosan kisebb (ha van egyáltalán).

Mindazonáltal, az ingatlanadó megállapításában és az adók beszédésében a következő kérdéseket kell megoldani:

1. Érték-megállapítás;
2. Élethelyzetek/ időbeli eltolódások;
3. Nagyságrend;
4. Az adó címzettjének problémája;
5. Szociális feszültségek kezelése;
6. Forgalomképtelen ingatlanok problémája;
7. Az ingatlanok állapotának, állagának figyelembevétele;
8. Személyijövedelemadó-kedvezmények alternatív technikái;
9. A gyors piaci ármozgások kezelése;
10. Külföldi ingatlanok magyarok tulajdonában, magyarországi ingatlanok külföldiek tulajdonában;
11. Lehet-e eltérő a vállalkozások és a magánszemélyek tulajdonát terhelő adókulcs?
12. Résztulajdonok, haszonélvezet kezelése.

3. Az adóbázis szélesítése a meglévő adók hatékonyabb beszedésével, átalakításával: Vállalati jövedelmek és adózásuk

Általánosan elfogadott vélekedés szerint a magyarországi társasági adóbevételeket jelentősen visszafogja az a tény, hogy túlságosan sok vállalat mutat ki veszteséget. Valóban, ismert empirikus evidencia, hogy a vállalatok ezernyi trükkel próbálják meg nyereségüket eltüntetni, elköltésélni, vagy már a bevételt is eltitkolni. Ezen a feltételezésen alapul az ún. elvárt adó” intézménye, amelyről a 3.1.3.pontban lesz szó.

Az alábbi fejezet – amint az a megbízásban is hangsúlyosan szerepelt – az APEH társasági adó adatai alapján vizsgálja a veszteséges és nyereséges vállalatok arányát, s ennek 2001-2005 között változásait ágazati, méret, tulajdon szerinti és egyéb paraméterek alapján. A vizsgálat célja megállapítani, vajon tetten érhető-e valahol a veszteséges vállalatok kimutatásának valamilyen tendenciája. A fejezet második része nemzetközi összehasonlításban mutatja be – az Eurostat adatai alapján – a veszteséges és nyereséges vállalatok arányát. A harmadik részben az elvárt adóból származó lehetséges bevételek nagyságát, a negyedikben az EVA-s vállalkozások adófizetésének összefüggéseit vizsgáljuk. Az ötödik rész foglalkozik az adókedvezményeknek az adóbevételekre való hatásával és a vonatkozó nemzetközi tapasztalatokkal.

3.1. Veszteséges vállalatok Magyarországon

2001-2005 között a társasági adótörvény szerinti adózás előtti eredmény alapján a vállalatok 55-58 százaléka volt nyereséges egy-egy évben, 37-41 százaléka veszteséges, míg 2-5 százalékuknak nem volt adózás előtti eredménye (3.1. tábla). Az árbevétellel nem rendelkező és a pénzügyi vállalatok kiszűrésével a fentieknél némileg kedvezőbb arányokat figyelhetünk meg: ebben a kategóriában a vállalatok nagyjából kétharmada volt nyereséges és egyharmada mutatott ki veszteséget. **Figyelemre méltó, hogy a veszteséges és a nyereséges vállalatok számszerinti aránya az összes vállalat között nagyfokú stabilitást mutat**, annak ellenére, hogy időközben magas volt a vállalati fluktuáció, és jelentős volt az új belépők száma.

3.1. tábla: A nyereséges és veszteséges vállalatok száma

	2001	2002	2003	2004	2005
Teljes állomány					
Nincs eredmény	5 015	5 451	6 090	13 788	16 485
Nyereséges	107 261	117 291	124 823	175 808	180 429
Veszteséges	73 708	83 433	89 184	127 518	118 272
Összesen	185 984	206 175	220 097	317 114	315 186
Pénzügyi ágazat és árbevétellel nem rendelkező vállalatok nélkül					
Nincs eredmény	592	777	1 129	1 831	1 450
Nyereséges	103 207	113 037	120 241	169 226	173 728
Veszteséges	57 231	65 695	69 625	98 590	88 851
Összesen	161 030	179 509	190 995	269 647	264 029

Forrás: APEH adatbázis

2001-2005 között az összes nyereséges vállalat aggregált nyeresége nagyjából a vállalatok számával arányosan emelkedik, az összes veszteség pedig - tendenciáját tekintve - csökkent. (3.2. tábla).

3.2. tábla: Egy „átlagos” vállalat által realizált nyereség/veszteség, az az után fizetendő adó és a gazdaság teljesítménye

	2001	2002	2003	2004	2005
Nyeresség (millió Ft)	26,8	25,7	30,3	23,2	27,4
Veszteség (millió Ft)	-14,0	-11,3	-9,7	-7,3	-8,9
Összesen (millió Ft)	9,9	10,0	13,2	9,9	12,3
Nyeréséges vállalatok összes TÁSA-ja (milliárd Ft)	291	306	354	354	370
Egy vállalat által fizetett átlagos TÁSA (ezer Ft)	2717	2606	2837	2015	2048
GDP növekedés (%)	4,1	4,4	4,2	4,8	4,1

Forrás: APEH

Figyelemre méltó, hogy miközben a vállalatok száma közel megduplázódott 2001-2005 között, a nyereséges vállalatok által fizetett társasági adó mindössze 26%-kal emelkedett (291 milliárd forintról 370 milliárdra – lásd a 3.2. tábla 4.sora). Ennek következtében az 1 vállalat által fizetett átlagos adó 2,8 milliárdról 2,0 milliárd forintra csökkent. Ennek az oka elsősorban a folyamatosan emelkedő adókedvezményekben keresendő, amelyeket a 3.1.5. pontban mutatunk be részletesen.

A nyereséges és a veszteséges vállalatok aránya **ágazatok szerint** viszonylag csekély eltérést mutat (3.3. táblázat): minden ágazatban nagyjából kétszer annyi vállalat mutat ki profitot, mint amennyi veszteséget termel. 2005-ben az építőiparban (35,7%) és a szállításban (34,9%) volt a legmagasabb a veszteséges vállalatok aránya, míg a feldolgozóiparban a legalacsonyabb (31,4%). Az építőiparban, kereskedelemben, szállításban és a gazdasági szolgáltatásokban 2001-2004 között egyre kisebb volt a nyereséges vállalatok aránya, annak ellenére, hogy ez az időszak a fogyasztás és az állami infrastruktúra és a lakásberuházások gyors növekedésének az időszaka volt.

2005-ben viszont emelkedni kezdett a nyereséges cégek aránya ezekben az ágazatokban, ami az építőiparban még érthető is, a kereskedelemben azonban már nem magyarázható makrogazdasági (fogyasztási) adatokkal. A többi szolgáltatásban egyenletesen és dinamikusán növekedett a nyereséges vállalatok aránya. A feldolgozóiparban nem mutathatók ki hasonló tendenciák, hacsak nem az, hogy 2005-ben itt is megfigyelhető volt a nyereséges vállalatok arányának az emelkedése.

3.3. tábla: Nyereséges/veszteséges vállalatok aránya az egyes ágazatokban, %

		2001	2002	2003	2004	2005
D) Feldolgozóipar	Nincs eredmény	0,4	0,5	0,6	0,5	0,6
	Nyereséges	66,8	65,9	67,0	66,0	68,0
	Veszteséges	32,9	33,6	32,4	33,5	31,4
F) Építőipar	Nincs eredmény	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5
	Nyereséges	65,7	63,1	61,7	60,8	63,8
	Veszteséges	34,0	36,5	37,8	38,8	35,7
G) Kereskedelem	Nincs eredmény	0,4	0,4	0,7	1,1	0,5
	Nyereséges	62,4	61,5	62,8	61,6	65,6
	Veszteséges	37,2	38,1	36,5	37,3	33,9
I) Szállítás	Nincs eredmény	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
	Nyereséges	65,5	67,0	66,1	64,1	64,8
	Veszteséges	34,1	32,7	33,4	35,5	34,9
K) Gazdasági szolgáltatás	Nincs eredmény	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6
	Nyereséges	67,1	64,9	63,7	64,1	66,1
	Veszteséges	32,6	34,7	35,8	35,3	33,3
Többi szektor	Nincs eredmény	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
	Nyereséges	58,1	58,9	58,9	61,3	65,6
	Veszteséges	41,4	40,5	40,5	38,1	33,8

Forrás: APEH

A vállalatok **létszámkategóriák** szerinti megoszlását vizsgálva (3.4.tábla) nem csak az az ismert tény állapítható meg, miszerint a veszteséges vállalatok aránya a mikrovállalatok és az alkalmazott nélküli⁶ körben a legmagasabb, hanem az is, hogy 2001-2005 között ebben a két vállalati csoportban határozottan csökkent a veszteséges és emelkedett a nyereséges vállalatok aránya. Szembetűnő, és témánk szempontjából releváns, hogy a nulla adózás előtti eredményt kimutató vállalkozásoknak 2004-ben már több mint a fele alkalmazott nélküli vállalkozás volt, miközben a nyereséges cégek között arányuk 20% alatti.

A legtöbb nyereséges vállalat – részarányát tekintve – nem a nagy, hanem a kis (10-49 főt foglalkoztató) és közepes (50-249 fő) méretű vállalatok között található. Ennek ellenére 2005-ben a 600 nyereséges nagyvállalat által fizetett 84 milliárd forint adó meghaladta mind a közel húszeszer nyereséges kisvállalat által fizetett mintegy 60 milliárd forintot, mind a 3600 nyereséges közepes vállalat által fizetett 53 milliárd forintot. Mindazonáltal, a közepes- és nagyvállalatok között egyre több az olyan, amelynek nincs adózás előtti eredménye; 2005-ben a 800 nagyvállalatból már 25 ilyen volt.

⁶ Mivel a vállalkozás nem köteles a létszámról nyilatkozni az APEH felé, a „Nincs alkalmazott” kategóriába olyan vállalatok is beletartoznak, amelyekről nincs a létszámra vonatkozó információ

3.4. tábla: Nyereséges/veszteséges vállalatok aránya a különböző létszám-kategóriákban, %

		2001	2002	2003	2004	2005
Nincs alkalmazott	Nincs eredmény	0,6	0,8	1,3	1,8	0,9
	Nyereséges	58,8	56,8	56,8	59,0	62,1
	Veszteséges	40,6	42,4	42,0	39,2	36,9
Mikrovállalat	Nincs eredmény	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
	Nyereséges	61,9	61,1	61,3	61,3	64,5
	Veszteséges	37,7	38,6	38,3	38,3	35,1
Kisvállalat	Nincs eredmény	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
	Nyereséges	78,0	79,0	79,3	78,9	80,7
	Veszteséges	21,8	20,9	20,5	20,9	19,2
Közepes vállalat	Nincs eredmény	0,7	0,9	1,0	1,0	1,1
	Nyereséges	79,2	80,2	78,3	78,9	80,1
	Veszteséges	20,1	18,9	20,7	20,1	18,7
Nagyvállalat	Nincs eredmény	2,1	3,2	3,7	3,7	3,1
	Nyereséges	76,9	73,5	72,7	75,4	75,1
	Veszteséges	21,0	23,3	23,7	20,8	21,8

Forrás: APEH

A 3.5. táblázat adatai nem mutatnak egyértelmű összefüggést a **belföldi- és az exportértékesítéssel** bíró vállalatok között. Az exportáló vállalatok ugyan összességükben nyereségesebbek, mint a kizárólag a belföldi piacon értékesítő cégek, a nyereséges vállalatok aránya azonban az export arányának az emelkedésével párhuzamosan csökken. Az az összefüggés tehát nem áll fenn, miszerint minél magasabb az export aránya, annál több lenne a nyereséges vállalat. Az exportbevétellel egyáltalán nem rendelkező vállalatoknak viszont több mint a harmada veszteséges, ami lényegesen magasabb az exportáló cégekénél, kisebb javulás e téren csak 2005-ben volt tapasztalható. Szintén a nem exportáló vállalatok között a legmagasabb a nulla adózás előtti eredményt kimutató cégek aránya.

3.5. tábla: Nyereséges/veszteséges vállalatok aránya az egyes piaci orientációkban, %

		2001	2002	2003	2004	2005
Nincs export	Nincs eredmény	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6
	Nyereséges	62,6	61,5	61,4	61,5	64,7
	Veszteséges	37,0	38,1	37,9	37,7	34,7
Export 30% alatt	Nincs eredmény	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
	Nyereséges	80,9	80,8	79,9	80,1	80,9
	Veszteséges	18,9	18,9	19,8	19,6	18,9
Export 30-70% között	Nincs eredmény	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1
	Nyereséges	70,9	71,5	73,3	74,2	75,9
	Veszteséges	28,9	28,2	26,4	25,6	24,0
Export 70% felett	Nincs eredmény	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
	Nyereséges	69,0	66,6	71,5	70,5	72,7
	Veszteséges	30,8	33,2	28,3	29,2	27,0

Forrás: APEH

A 30% alatti exportbevétellel (ezzel az árfolyam-ingadozásnak kisebb kitettséggel) rendelkező vállalatok között a legmagasabb a nyereséges vállalatok aránya (80% felett); ez időben állandónak tűnő tendencia. A jelentősebb exportbevétellel rendelkező cégek valamivel nagyobb hányada veszteséges, de 2001 és 2005 között ez a hányad csökkent mind a 30 és 70% közötti, mind a 70%-nál magasabb exportbevételi aránnyal rendelkező vállalatoknál. 2005-ben ezen vállalati körnek már csak mintegy negyede volt veszteséges.

Tulajdoni hányad szerint csoportosítva a vállalatokat (3.6.tábla) az derül ki, hogy a hazai vagy többségi hazai tulajdonú cégek nagyjából harmada veszteséges; 2001-2005 ez az arány némileg csökkent. A többségében külföldi tulajdonú vállalatok nyereségessége fokozatosan javult az elmúlt években, és 2005-ben mindössze 16%-uk volt veszteséges. A 100 százalékban külföldi tulajdonban lévő vállalatok az ezredforduló környékén még jóval az átlag feletti arányban (40% felett) voltak veszteségesek, ez 2005-re 35%-ra csökkent.

3.6. tábla: Nyereséges/veszteséges vállalatok aránya külföldi tulajdoni hányad szerint, %

		2001	2002	2003	2004	2005
Nincs jegyzett tőke	Nincs eredmény	1,4	2,2	2,2		1,6
	Nyereséges	63,0	59,9	58,2		61,9
	Veszteséges	35,6	38,0	39,6		36,5
Hazai	Nincs eredmény	0,4	0,4	0,5		0,5
	Nyereséges	64,4	63,3	63,3		65,9
	Veszteséges	35,2	36,3	36,2		33,5
Többségi hazai	Nincs eredmény	0,1	0,1	0,3		0,2
	Nyereséges	68,5	66,1	67,3		68,8
	Veszteséges	31,3	33,8	32,4		31,0
Többségi külföldi	Nincs eredmény	0,3	0,3	0,4		0,6
	Nyereséges	81,2	81,1	81,4		83,1
	Veszteséges	18,5	18,6	18,2		16,3
Külföldi	Nincs eredmény	0,6	0,6	1,6		0,6
	Nyereséges	59,8	58,7	58,3		63,8
	Veszteséges	39,6	40,7	40,1		35,6

Forrás: APEH

Érdemes áttekinteni, hogy a vállalatok mekkora hányada **veszteséges tartósan**. A 2005-ben az APEH adatbázisában szereplő 264 ezer, árbevétellel rendelkező, nem pénzügyi vállalat között 146,4 ezer cég található, amely 2003 és 2005 között, vagyis három egymást követő évben is szerepelt az adatbázisban. Ezek 10%-a, azaz 14,1 ezer vállalat volt mindhárom évben veszteséges, és a vállalatoknak csak 45%-a volt mindhárom évben nyereséges.

A 3.7. táblából látható, hogy arányaiban a legtöbb folyamatosan veszteséges vállalat az építőiparból és a kereskedelemből, valamint az ún. „többi szektor”-ból (közigazgatás, oktatás, egészségügy, egyéb közösségi szolgáltatás) kerül ki.

Alacsonyabb a folyamatosan veszteséges vállalatok aránya a feldolgozóiparban és a gazdasági szolgáltatásokban.

3.7. tábla:

	Teljes állomány	2003-2005 között	Arány (%)
	2005-ben	folyamatosan veszteséges	
Feldolgozóipar	32 555	1 599	4,9
Építőipar	27 421	1 573	5,7
Kereskedelem	72 499	4 076	5,6
Szállítás	10 873	550	5,1
Gazdasági szolgáltatás	69 620	3 323	4,8
Többi szektor	51 061	3 044	6,0
<i>Összesen</i>	<i>264 029</i>	<i>14 165</i>	<i>5,4</i>

Forrás: APEH

A 3.8. táblázat adatai ellentmondanak az általános megítélésnek, miszerint elsősorban a kisvállalatok közül kerülnek ki a tartósan veszteséges vállalatok. 2003-05 között a legnagyobb arányban a nagyvállalatok voltak a legnagyobb arányban tartósan veszteségesek közel 50 cég hosszabb távon is veszteséges. Több mint tízezer mikrovállalkozás szintén mindhárom évben veszteséget jelentett, míg a kis- és közepes vállalatok között jóval kevesebb hasonlót találunk.

3.8. tábla:

	Teljes állomány	2003-2005 között	Arány (%)
	2005-ben	folyamatosan veszteséges	
Nincs alkalmazott	53 724	2 708	5,0
Mikrovállalat	180 535	10 454	5,8
Kisvállalat	24 436	780	3,2
Közepes vállalat	4 534	175	3,9
Nagyvállalat	800	48	6,0
<i>Összesen</i>	<i>264 029</i>	<i>14 165</i>	<i>5,4</i>

Forrás: APEH

A 3.9. tábla adatai szintén ellentmondanak a megszokott vélekedésnek, mivel tulajdoni hányad szerint csoportosítva a folyamatosan veszteséges vállalatok aránya az átlagot jóval meghaladó a külföldi tulajdinben lévő vállalatok esetében.

3.9. tábla:

	Teljes állomány	2003-2005 között	Arány (%)
	2005-ben	folyamatosan veszteséges	
Nincs jegyzett tőke	971	48	4,9
Hazai	244 514	12 844	5,3
Többségi hazai	1 805	114	6,3
Többségi külföldi	4 466	270	6,0
Külföldi	12 273	889	7,2
<i>Összesen</i>	<i>264 029</i>	<i>14 165</i>	<i>5,4</i>

Forrás: APEH

3.2. A magyar vállalati eredmények nemzetközi összehasonlításban

A fentiekben azt láttuk, hogy a veszteséges/nyereséges vállalatok eloszlása a magyar gazdaságban viszonylag egyenletes és a vizsgált időszakban nem mutatott markáns elmozdulást, de tendenciájában inkább a nyereséges vállalatok számának és arányának a lassú növekedése figyelhető meg.

Felmerül a kérdés, vajon a magyarországi vállalatok – legalábbis adóbevallásuk alapján – nagyobb arányban veszteségesek-e mint európai versenytársaik.

A magyarországihoz hasonló tartalmú adóbázis nemzetközi összehasonlításban nem áll rendelkezésre, ezért erre a célra az Eurostat által publikált *bruttó működési rátát* használjuk, amely a bruttó működési eredmény és a forgalom hányadosa százalékban kifejezve (azaz a profitráta egyik mutatója).

A NACE szerinti bontásban, az EU 25 országait összehasonlítva (3.10.tábla) látható, hogy **a magyar vállalatok kimutatott profit-eredményei a legtöbb ágazatban jelentősen elmaradnak az EU átlagától.** Egyedül a magyar *feldolgozóipari cégek* jövedelmezőbbek (11,1%-os profitráta) - hasonlóan az új tagállamok többségéhez - mint az EU ágazati átlaga (9,1%). A többi ágazatban viszont nem csak az EU-átlag alatti a magyar vállalatok profitabilitása, hanem a magyar vállalatok kimutatott jövedelmezősége jóval alacsonyabb az EU 25 szinte minden egyes országában tapasztalhatónál. Különösen szembetűnő a különbség a *szálláshely-szolgáltatás és vendéglátásban*: a 4,6%-os magyar profitráta alig több mint a negyede az uniós országok átlagának (15,4%). Ebben az ágazatban a hozzánk hasonló adottságú országok közül 11,2%-os a vállalatok átlagos jövedelmezősége Szlovákiában és 14,2% Csehországban és Lengyelországban. Szintén jóval elmarad az EU átlagtól, és csak Romániában, Szlovákiában, valamint Svédországban alacsonyabb az építőipar jövedelmezősége; de az új tagállamok közül a kereskedelem profitabilitása is csak Bulgáriában alacsonyabb a magyar értéknél (táblázat a következő oldalon).

A 3.11. táblázat adatai pregnánsan alátámasztják azt az elméleti irodalomban is megtalálható állítást, miszerint az alacsonyabb fejlettségű országokban a vállalati költségekben a személyi jellegű kiadások aránya alacsonyabb, a tőke-jellegű kiadások pedig magasabbak. Az EU-tagállamok közül az új tagállamokban a személyi jellegű költségek viszonylag alacsonyak (Szlovéniát és Ciprust kivéve a 19,2%-os EU-átlag alattiak), míg a beruházási költségek viszonylag magas (mind a tíz új tagállamban a 4,7%-os EU-átlag feletti) részt képviselnek az összes költségből. A 15 régi tagállamban éppen fordított a helyzet; különösen Németországban magasak a személyi jellegű költségek (az összköltség 22,6%-a).

3.10. tábla: A bruttó működési ráta az EU-országokban ágazatonként

	C	D	E	F	G	H	I	K
	Bányászat	Feldolgozóipar	Villamosenergia, stb.	Építőipar	Kereskedelem, javítás	Szállás-helyszolgáltatás vendéglátás	Szállítás, raktározás, posta, távközlés	Ingyatlan-ügyletek, gazdasági szolgáltatás
EU25	25.0	9.1	17.6	11.9	6.0	15.4	17.6	23.1
Belgium	21.0	9.5	11.8	9.1	4.2	14.6	13.1	15.4
Bulgária	11.4	7.3	15.2	6.9	3.2	12.4	20.6	11.0
Csehország	15.5	12.4	21.4	10.1	5.7	14.2	20.5	21.4
Dánia	73.5	10.2	19.0	8.7	3.7	13.7	15.3	33.8
Németország	12.1	6.4	11.3	6.8	7.2	20.9	21.3	32.9
Észtország	14.2	10.3	18.5	7.1	4.6	12.8	16.5	19.6
Írország		28.7		21.3	7.1	12.7	24.8	26.1
Görögország	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Spanyolország	20.4	10.3	27.3	11.3	6.3	16.4	22.6	21.6
Franciaország	14.9	5.3	19.4	7.1	3.8	10.2	12.8	11.7
Olaszország	10.0	9.8	19.3	15.0	7.4	15.8	18.4	23.8
Ciprus	29.5	11.2	42.4	16.4	6.2	23.5	27.8	NA
Litvánia	26.4	17.0	20.8	16.2	8.1	18.8	27.0	26.4
Lettország	33.6	9.6	17.5	10.3	5.0	7.7	NA	22.7
Luxemburg	27.8	5.6	19.1	8.2	4.5	15.4	19.0	19.7
Magyarország	18.9	11.1	12.5	6.7	4.1	4.6	16.0	14.4
Málta	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Hollandia	25.7	9.3	10.3	8.3	5.3	16.7	19.8	17.7
Ausztria	27.8	11.5	17.7	13.6	4.7	16.6	15.8	25.1
Lengyelország	15.8	18.3	20.6	12.8	5.9	14.2	22.7	17.8
Portugália	22.8	10.1	23.2	7.4	4.7	8.1	19.0	11.2
Románia	-21.8	9.9	4.6	6.2	5.4	8.3	21.6	23.7
Szlovénia	-0.9	10.6	18.8	7.7	5.5	11.7	13.6	10.6
Szlovákia	24.2	8.1	26.0	6.2	4.2	11.2	18.0	17.9
Finnország	22.2	12.6	26.1	10.0	5.1	9.9	14.3	19.4
Svédország	15.2	7.4	17.7	5.3	4.2	8.0	8.2	18.6
Nagy-Britannia	44.2	12.5	24.4	16.5	6.9	17.5	16.4	25.4

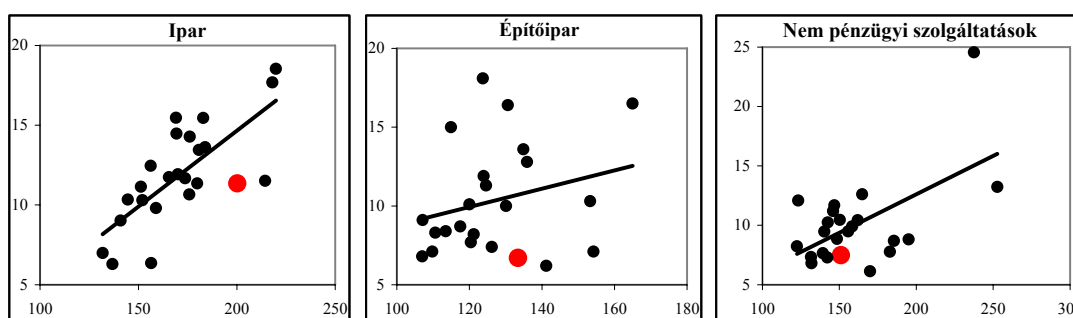
Forrás: Eurostat

Fenti megállapítások a nem pénzügyi szolgáltatásokra még inkább érvényesek, mint az iparra és építőiparra. Az iparban és építőiparban tevékenykedő magyarországi vállalatok költségeiben az EU-átlagot jóval meghaladó arányú az áruk és szolgáltatások beszerzése (82,4%), a személyi jellegű költségek viszont Magyarországon és Szlovákiában (11%) a legalacsonyabb részarányúak, messze elmaradva az Unió közel 20%-os átlagától. A bruttó állóeszköz-beruházások jellemzően meghaladják az EU átlagot az új tagállamokban, ami ezen országok felzárkózásával is összhangban áll.

3.11. tábla: Az EU- országok vállalatainak költségstruktúrája (%-os megoszlás)

	Ipar és építőipar			Nem pénzügyi szolgáltatások		
	Áruk és szolgáltatások beszerzése	Személyi költségek	Bruttó állóeszköz-beruházás	Áruk és szolgáltatások beszerzése	Személyi költségek	Bruttó állóeszköz-beruházás
EU-25	76.0	19.2	4.7	79.6	15.2	5.2
Belgium				84.1	11.8	4.1
Csehország	80.6	13.3	6.1	85.5	9.5	5.0
Dánia	69.8	23.9	6.3	76.9	15.5	7.6
Németország	73.7	22.6	3.7	78.5	17.1	4.4
Észtország	76.3	15.1	8.6	84.3	8.7	7.0
Görögország	76.5	18.8	4.8	80.6	13.5	5.8
Franciaország	78.3	18.3	3.4	77.0	17.4	5.6
Írország				81.1	14.1	4.8
Olaszország	79.3	15.6	5.0	83.9	11.2	4.9
Ciprus	65.5	27.2	7.3			
Litvánia	74.5	14.1	11.4	82.8	8.2	9.0
Lettország	76.6	14.7	8.7	84.3	8.7	7.0
Luxemburg	81.0	15.2	3.7	82.5	14.9	2.6
Magyarország	82.4	11.1	6.4	84.1	8.9	7.0
Málta	75.9	18.5	5.6	80.4	12.9	6.7
Hollandia	79.6	16.8	3.6	80.5	15.4	4.1
Ausztria	71.4	23.5	5.1	76.0	16.2	7.8
Lengyelország	80.1	13.8	6.1	91.5	5.9	2.6
Portugália	77.4	15.8	6.8	80.4	11.5	8.1
Szlovénia	73.3	19.6	7.0	82.1	12.9	5.0
Szlovákia	83.0	11.0	6.1	84.3	9.2	6.5
Finnország	78.8	17.0	4.2	79.6	14.8	5.6
Svédország	74.2	20.7	5.1	75.7	17.8	6.5
Nagy-Britannia	74.2	20.4	5.4	77.3	17.6	5.1

Ha a bruttó működési rátát összevetjük a termelékenységgel, a magyarországi alacsony profitabilitás még szembetűnőbb. Az iparban a hazai munkaerőköltséggel korrigált munkatermelékenység (vízszintes tengely) uniós viszonylatban igen jónak mondható, miközben az európai trend által indokoltnál jóval alacsonyabb az ipar nyereségessége (függőleges tengely). A jelenség még markánsabb az építőiparban, ahol a jó-közepes termelékenység az egyik legalacsonyabb működési rátával párosul. Hasonló a helyzet a nem pénzügyi szolgáltatások terén is.

3.3. Az elvárt adó a társasági adóalany vállalkozások körében

Az adóelkerülés nehezítése céljából 2007. július 1-jével az adók között (újra) megjelent az elvárt adó.⁷ A szabályozás abból az – egyébként empirikusan is tapasztalható – feltételezésből indul ki, hogy a vállalatok a valóságosnál csekélyebb nyereséget mutatnak ki, bevételeiket (amelyek gyakran meg sem jelennek kimutatásaikban) elköltésélik. Az elvárt adó szabálya tehát – a minimálbér kétszerese után fizetendő járulékokhoz hasonlóan – megkísérli a veszteséget jelentő vállalatok bekényszerítését az adófizetők körébe.

Az elvárt adó fizetését a törvény azoknak a vállalkozásoknak írja elő, amelyeknek sem adóalapja, sem adózás előtti eredménye nem ér el egy meghatározott minimális szintet. Az eredményességre előírt minimumszint a korrigált összes bevétel 2%-a. Az összes bevétel több tétellel, elsősorban a közvetített áruk (ELÁBÉ) és szolgáltatások értékével, csökkenthető. (A törvény meghatározza a bevétel-csökkentő és -növelő korrekciós tételeket.)

A veszteséges, illetve alig nyereséges cégnek joga van az elvárt adót nem megfizetni, ha az előírt módon meghatározott jövedelemminimumnál alacsonyabb vállalkozási eredményét kiegészítő információkkal – bevallás-kiegészítő nyomtatványon – alátámasztja. (A nyilatkozattevő vállalkozás – és tulajdonosa – fokozottan számíthat adóellenőrzésre, ráadásul a közölt adatok valódiságát neki kell bizonyítania.)

3.3.1. Az elvárt adó várható összege (közelítő számítás)

A vállalkozások 2005. évi pénzügyi eredményének ismeretében megvizsgáltuk, hogy maximálisan mekkora társaságiadó-bevétel többlet keletkezhet a nyereségminimum előírása következtében.⁸ 2005-ben a mintegy 310 ezer vállalkozás 47%-a nem érte el a 2007-es törvénymódosítással meghatározott minimális vállalkozási eredményt. Ezeknek a vállalkozásoknak mind számított adóalapjuk, mind adózás előtti eredményük elmaradt – a közelítő számítással előállított – korrigált összes bevételük 2%-ától. (Ha a két összeg egyike eléri a minimumszintet normál módon – a TAO tv-nek megfelelően – kell adózni.)

A 2005-ben elvárt-adó alannyá minősíthető vállalkozások a vizsgált vállalati kör összes nettó árbevételéből 25%-kal, exportjából 24%-kal, jegyzett tőkéjéből 34%-kal – a jegyzett külföldiből 27%-kal –, mérleg-főösszegéből pedig 22%-kal részesedtek. Állíthatjuk tehát, hogy a társasági adót nem (illetve csak nyomokban) fizető vállalkozások a vállalkozói eszközök és piac nem elhanyagolható szeletét birtokolják.

Azt feltételezve, hogy ezek az elvárt-adó alannyá minősíthető vállalkozások 2005-ben kivétel nélkül megfizetik az elvárt adót, a következő eredményt kaptuk:

⁷ Jögalapja a 2007. évi XXXIX. törvény, amely módosította a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. Törvényt. Az országgyűlés 2007. május 14-én fogadta el.

⁸ Eltekintettünk az egyszeres könyvvitelt alkalmazó, valamint az off-shore és a pénzügyi vállalkozásoktól. Az adatok a társasági adóbevallások különböző szempontok szerint összesített állományaiából származnak.

3.12. tábla Elvárt adó hipotetikus számítása a 2005. évi adatok alapján

Vállalkozások száma, ezer db	146,5
Adózás előtti eredmény (Tao. tv. szerint), milliárd Ft	-912,4
Számított adó alapja, milliárd Ft	-977,6
Számított adó, milliárd Ft	2,3
Fizetendő adó, milliárd Ft	2,2
Korrigált összes bevétel*, milliárd Ft	9041,3
Korrigált összes bevétel 2%-a, milliárd Ft	180,8
<i>A korrigált összes bevétel 2%-ának adója 16%-os társaságiadó-kulccsal**, milliárd Ft</i>	28,9

* Összes bevétel az ELÁBÉ + közvetített szolgáltatás levonása után. Az egyéb korrekciós tényezőket, amelyeket a törvény meghatároz, figyelmen kívül hagytuk.

** Eltekintettünk a "sávós" adózás lehetőségétől. (2006. január 1-jétől bizonyos feltételek megléte esetén 5 millió Ft adóalapig 10%-os kulcs alkalmazható – az adózó választása esetén – a 16% helyett.)

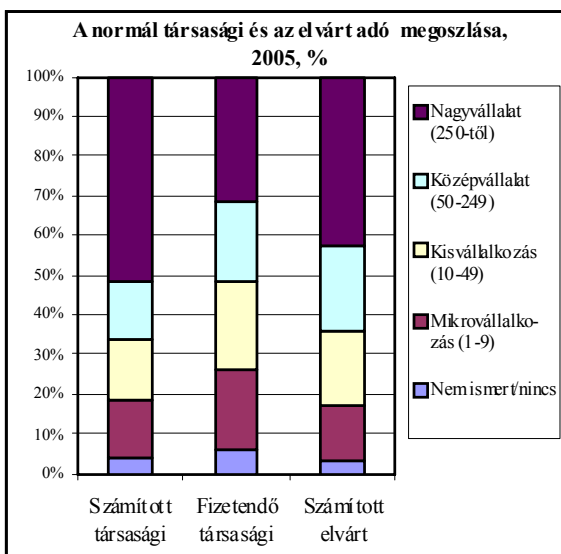
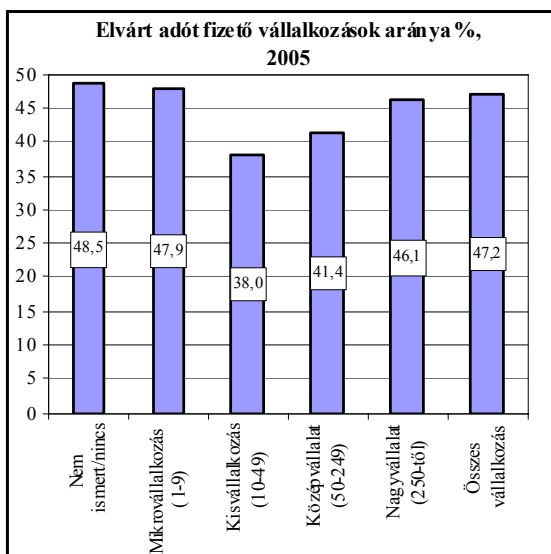
2005-ben tehát – feltéve, hogy nemcsak alkalmazták volna az elvárt adóra vonatkozó előírást, hanem azt a fizetésre kötelezett vállalati körből valamennyi érintett vállalkozás meg is fizette volna maximálisan 28,9 milliárd Ft adóbevétel származhatott volna, szemben a ténylegesen befizetett 2,2 milliárd Ft-tal.

A sávós társasági adózásra vonatkozó lehetősége alapján – az előírt hátról két kritériumot (a vállalkozás alkalmazzon legalább egy főt, és ne vegyen igénybe adókedvezményt) alkalmazva – 2005-ben a vállalkozások mintegy 70%-a fizethetett volna az adóalapja első 5 millió Ft-ja után, a normál 16% helyett, 10% adót. (A kedvezményes kulcsot alkalmazható vállalkozások aránya nem különbözik számottevően a normál társasági adózás szerint és az elvárt adózás szabályai szerint adózók körében.). A kedvezményes adókulcs alkalmazása az elvárt-adóalany vállalatok körében az elvárt adó számított összegét 3,0 milliárd Ft-tal – 28,9 milliárdról 25,9 milliárd Ft-ra – csökkentette volna 2005-ben, aminek eredményeként az elvárt adó szintje 16%-ról 14,3%-ra csökkent volna.

2007-ben, amikor a második félév teljesítménye után az elvárt adót már meg kell fizetni, a bevételi plafon a 2005. évi összeg időarányos részénél – tekintettel a termelésbővülésre és a termelői árak emelkedésére – magasabb, a tényleges pedig minden bizonnyal számottevően alacsonyabb lesz. Lehetetlen megbecsülni, hogy az elvárt adó fizetésére kötelezett vállalkozások közül hány és milyen méretű kibocsátással rendelkező vállalkozás ad az elvárt adó megfizetése helyett kiegészítő nyilatkozatot (és közülük hánynak nem kell visszamenőleg sem fizetnie).

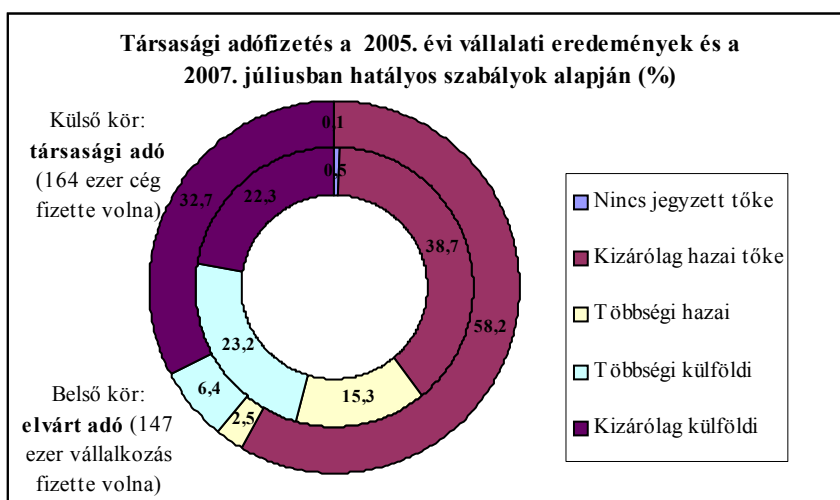
3.3.2. Az elvárt-adóalany vállalkozások

A vállalkozások, amelyeknek a 2005. évi eredményük alapján az elvárt adó fizetését mérlegelniük kellett volna, nemcsak számosan vannak, de sajátosságaik a „normál” társasági adó fizetésére kötelezettek csoportjától valamelyest különböznek.

Vállalati méret szerint csoportosítva az elvart adó alanyai a mikro-vállalatok és a nagyvállalatok között nagyobb arányban fordulnak elő, mint a kis- és a középvállalatok között. A legmagasabb arány a mikro, a legalacsonyabb a kisvállalatokhoz tartozik. A (számított) elvart adót 42:58 arányban kellene a nagyvállalatoknak (250 fő felett) és a kis- és közepeseknek (250 fő alatt) befizetniük, ha minden, az adott adófizetői körbe tartozó vállalkozás ténylegesen befizetné.

A 2005. évi tulajdoni szerkezet alapján feltűnő, hogy – kiegészítő nyilatkozat nélkül – az elvart adó igen tekintélyes hányada kizárólag külföldi tőkével működő cégektől származna. A (számított) elvart adó összegéből nagyobb arányban (33%) részesedtek volna a kizárólag külföldi tulajdonban lévő cégek, mint amilyen arányban ez a tulajdoni csoport a számított (22%) és a fizetendő (27%) társasági adóból ténylegesen részesedett. Árnyalja a képet azonban, hogy azok a cégek, amelyekben van – akár kisebbségben, akár többségben – külföldi tőke, az elvart adóból 42%-kal, a normál módon számított társasági adóból 61%-kal részesedtek volna 2005-ben a 2007. júliusban hatályos társasági adó-megállapítási szabályokat alkalmazva. (Lásd a következő ábrát.)

A gazdasági ágak közül a feldolgozóipar vállalkozásaitól – az elvárt-adóalany vállalkozások 12%-ától – származhatott volna az elvárt adó 46%-a. (A feldolgozóipar a „normál” társasági adót fizető vállalkozások esetében a számított adóból 48%-kal, a fizetendő adóból 26%-kal részesedett – az adócsökkentő tételek ebben az ágazatban a legnagyobbak.)

Az elvárt adóból származó befizetés 37%-ának kizárólag belföldre értékesítő, 63%-ának exportáló cégektől kellett volna érkeznie, holott az elvárt adóalany vállalkozásoknak mindössze 5,3%-a értékesített külföldön (is). Az exporttevékenység feltehetően nem hátrány az adóminimalizáláshoz.

3.13.Tábla: Társasági adó a 2007. júliusi szabályok és a 2005. évi adatok alapján megoszlás, %

Vállalatcsoportok az export árbevételbeli súlya alapján	Társasági adó		
	Normál adófizetésre kötelezettektől származik		Elvárt adó fizetésére kötelezhetőktől származik
	Számított adó	Fizetendő adó	Elvárt adó*
Nincs árbevétel	0,6	0,9	0,5
Nincs export	32,3	45,9	36,9
Export 30% alatt	33,8	33,3	28,8
Export 30-70% között	6,5	8,5	11,9
Export 70% felett	26,8	11,4	21,9
Összes	100,0	100,0	100,0

* Közelítő számítás

Az elvárt adó bevezetése mindazonáltal az adót elkerülni szándékozó vállalatok esetében a bevétel elrejtését válthatja ki, ami esetlegesen az ÁFA-bevételek megfelelő részének az eltűnésével is járhat.

3.4. Az egyszerűsített vállalkozási adó

Jelenleg az EVA szerinti elszámolást választó vállalkozások száma mintegy 100 ezer. A szabályozás 2006 őszi szigorítása nem járt a rendszer tömeges elhagyásával, az adatok szerint a vállalkozások mindössze 5%-a döntött más adózási forma mellett.

A 2003-ban bevezetett egyszerűsített vállalkozási adó kiváltja a vállalkozói szja-t, az osztalékadót, az Áfát, társas vállalkozásoknál a társasági adót. A rendszer bevezetése óta többször változott. Az eredetileg meghatározott 15 millió forintos bevételi határ (nehezen indokolható módon) 2005-ben 25 millió forintra változott, az adóráta pedig a kezdeti 15%-ról 25%-ra emelkedett. Az utóbbi – megítélésünk szerint – már korrekt helyzetet hozott létre, mivel a 2006 elején 20%-ra csökkentett áfa-kulcs bevezetésével együtt megváltoztatta azt a korábbi abnormális helyzetet, amelyben az EVA-s vállalkozók adózás utáni bevétele magasabb volt, mint a nettó (ÁFA nélküli) bevétel. Az új szabályozás szerint az EVA-s vállalkozások adója gyakorlatilag egységesen 10%-ra változott: 100 forint nettó bevétel ÁFÁ-val növelt összege 120 forint, amelyből a 25%-os adó levonása után 90 forint marad, ami pontosan 10%-os adórátnak felel meg. Ennek alapján az EVA-ba az 5 és 25 millió forint bevétellel rendelkező vállalkozásoknak érdemes maradniuk, mivel 5 millió forint árbevétel alatt – bizonyos egyéb feltételek mellett – a *nyereség után fizetendő adó* 10%, az evások esetében viszont a *teljes bevétel* tényleges adóráta 10%. Fontos szempont emellett az eva-fizetés egyszerűsége, amely esetleg az 5 millió forint alatti bevétellel rendelkezők számára is vonzóvá teheti ezt az adózási formát.

Az EVA létrehozásának – egyébként helyes – alapgondolata az volt, hogy a kisebb vállalkozásoknak amúgyis lehetőségük van bevételeik jelentős részét elköltésélni, és nemzeti sporttá vált a tisztítószer és egyéb számlák gyűjtögetése. Fontos szempont volt a kisvállalkozók számára olyan egyszerű adózási formát létrehozni, amely nagyobb adózási kedvre sarkall. A rendszer kezdetben látszólag nemcsak beváltotta a hozzá fűzött reményeket, hanem évről évre a tervezettnél nagyobb bevételt hozott:

Az államháztartás bevételei az EVA-befizetésekből (millió forint)		
Évek	terv	tény
2003	16 000	31 020
2004	64 499	67 005
2005	75 300	91 365
2006	106 900	143 115
2007	168 200	
2006 I-VIII.		79 785
2007 I-VIII		73 292

2007-ben azonban feltehetően megtörik az emelkedő trend, mivel az év első hét hónapjában alacsonyabb bevétel folyt be, mint 1 évvel korábban, miközben a költségvetés jelentős növekménnyel számolt. Az elmaradás annak következménye, hogy a 2006. október 1-jén hatályba lépett jogszabályváltozások miatt az adóalanyok 5,1%-a jelentette be, hogy a továbbiakban nem kívánja ebben a formában teljesíteni adózási kötelezettségét.

Ez azonban csak a látható hatás. Nem tudjuk ugyanis, és semmilyen makro-számítási módszerrel nem is állapítható meg (legfeljebb egyedi felméréssel), hogy az EVA milyen *áttételes* hatást fejtett ki *egyéb adónemeknél*. A rendszer fenntartásának legnagyobb problémája ugyanis az ÁFA és a (más cégeknél jelentkező) nyereségadó eltüntetésének lehetősége. Ami az utóbbit illeti, az evásoknak egyrészt lehetőségük van költségszámláikat egy másik cégben elszámolni, másrészt nem érdekeltek számla kérésében, mivel azt úgysem tudják elszámolni, ami nem járul hozzá a gazdaság kifehérítéséhez.

Ami pedig az elsőként felsorolt problémát illeti, azt a rendszer megalkotói már kezdetben észlelték és megpróbálták kiküszöbölni annak a feltételnek a kikötésével, hogy az evás vállalkozóknak, vagy hozzátartozóinak nem lehet érdekeltsége más vállalkozásban. Mivel azonban ennek a feltételnek a betartatása lehetetlen (nem lehet meghúzni a rokoni kapcsolatok határát, illetve semmi akadálya annak, hogy a költségeket egy más – nem-rokon – nevén lévő cég számolja el), ez a feltétel idővel el is halványult.

Mindazonáltal, 2007-ben is várható 140 milliárd forint körüli adóbevétel az evás cégektől, ami a társasági adó-bevétel 500 milliárd forintra várható összegével összehasonlítva sem elhanyagolható tétel. Ugyanakkor egyszerű számítással megállapítható, hogy a 140 milliárd forint várható EVA-befizetés kb. 470 milliárd forint nettó (evás) vállalati bevételhez kapcsolódik és 94 milliárd forint ÁFA-t tartalmaz, amelyet az a cég, amely az evás vállalkozás számláját befogadja, természetesen levon az ÁFA fizetési kötelezettségéből. A tényleges adóbevétel tehát az államháztartás számára mindössze 47 milliárd forint (a nettó bevétel 10%-a), miközben 94 milliárd forint ÁFA eltűnik. Ebben a számításban azonban még nem vettük figyelembe azt, hogy az evás cégek költségeiket más cégeknél elszámolhatják. Ha feltételezzük, hogy az evás cégek is dolgoztak legalább 10%-os költséghányaddal, és ad absurdum ez mind más cégeknél kerül elszámolásra, akkor a bevétel lenullázódik.

Nettó bevétel	ÁFA	Bruttó bevétel	EVA	EVA ÁFA nélkül
(1)	(2)=(1)*0,2	(3)=(1)+(2)	(4)=(3)*0,25	(5)=(4)-(2)
470	94	564	141	47

A rendszer fent említett problémáit feltétlenül szükséges lenne kezelni. Az evás cégeknél felmerülő költségszámlák más cégeknél való elszámolásának a (más cégek nyereségadójáról és ÁFA-fizetésére) való hatását nem lehet megakadályozni. Azt az anomáliát azonban, hogy az evás cégek áfa számlát bocsáthatnak ki, amely áfát a vásárló/megbízó levonhatja az áfa alapjából, az evás cég azonban nem fizeti be a költségvetésbe, az evás cégek **alanyi áfa-mentességével** ki lehetne küszöbölni. Ezzel egyidejűleg az adókulcs 10%-ra csökkenne, ami az evás cégek adófizetési kötelezettségét nem változtatná meg, azonban megakadályozná az általuk kibocsátott számlák áfájának az elszámolását a partner-cégeknél.

Amennyiben az Európai Unió nem fogadja meg az alanyi adómentesség ilyen magas értékhatárát, akkor az értékhatárt arra a szintre kell csökkenteni, amely az Unió számára elfogadható.

3.5. Vállalati adókedvezmények

Az APEH nemrég megjelent vállalati gyorsjelentésének adatai alapján 2006-ban a nyereséges vállalatok adózás előtti eredménye 3.471 milliárd forint volt (a 3.14. tábla 1. sora), amelyből az eredményt növelő tételek (4.338 milliárd forint) hozzáadása és az eredményt csökkentő tételek (5.957 milliárd forint) levonása után a számított adó alapja mindössze 1.897 milliárd forint maradt (4).

A fenti adóalap alapján a 16%-os nyereségadó és a 4%-os különadó mellett 485 milliárd forint lett volna a társasági adó (5), ezt azonban csökkentette a 112 milliárd forintnyi adókedvezmény (6), aminek levonása után mindössze 373 milliárd forint társasági adófizetési kötelezettség maradt (7). Ennek alapján az effektív adókulcs (az adózás előtti eredmény és a társasági adó hányadosa) 10,7% volt.

3.14.tábla: A társasági adófizetési adatok 2005-2006-ban (millió forint)

	2005	2006
(1) Adózás előtti eredmény	3 375,7	3 471,6
(2) Eredményt növelő tételek (32-féle)	3 276,2	4 337,9
(3) Eredményt csökkentő tételek (44-féle)	4 708,6	5 957,3
(4)=(1)+(2)-(3) A számított adó alapja	1 860,3	1 896,9
(5) Számított adó	488,4	485,1
(6) Adókedvezmények (15-féle)	120,8	112,1
(7) Fizetendő adó	367,5	372,9

Forrás: www.apoh.hu/data/cms34276/gyj06.pdf

Az eredményt csökkentő (3) és növelő (2) tételek felsorolását és összegeit, valamint a számított adóból levonható kedvezmények (6) teljes listáját a II. sz. melléklet tartalmazza. Az eredményt növelő és csökkentő tételek különbsége nettó 1.619 milliárd forint, azaz ennyivel nagyobb összeget tudtak a vállalatok levonni az adózás előtti nyereségből, mint amennyi növelte az adóalapot.

Az eredményt csökkentő 44 tétel és az eredményt növelő 32 tétel a legkülönbözőbb fajta szempontokat tükrözi. A csökkentő tételek között van olyan, amely a képzőművészeti alkotások vásárlását, illetve az üvegházhatású gázok kibocsátásának kereskedelmét támogatja, de 55 millió forint kedvezményt vettek igénybe a vállalatok a lakásbérbeadás után. Megtalálható ezen kívül az egyházi, illetve a munkavállaló szervezetek, valamint az adományozási tevékenység támogatásának a szándéka is. Több adócsökkentő tétel irányul

- a foglalkoztatás ösztönzésére (létszámnövelési kedvezmény, munkanélküliek, megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása utáni kedvezmény),
- a kutatás-fejlesztés támogatására (a kutatás-fejlesztési tevékenység közvetlen költségei bizonyos részének levonhatósága, valamint a szabadalom és mintaoltalom kedvezménye)
- valamint a mikro- és kisvállalkozások beruházási, eszközbeszerzési tevékenységének segítésére.

Ennek a tanulmánynak nem feladata, hogy megítélje, mennyire indokoltak ezek a támogatások, bár gyanítható, hogy jónéhány van közöttük, amely (1) vagy szűk lobb-

érdeket szolgál, vagy egy valamikor akkut probléma kezelésére bevezetett engedmény, amely annak ellenére fennmaradt, hogy a támogatás időközben már okafogyottá vált. Mindenesetre egy adóreform keretében mindenképpen célszerű felülvizsgálni ezeket a csökkentő és növelő tételeket, és minden olyan támogatást kivenni az adórendszerből, amely más – átláthatóbb – formában megoldható.

Hasonló a helyzet a számított adóból (nem az adóalapból) levonható kedvezményekkel. A számított adóból (a 3.14. tábla 5. sora) levonható adókedvezmények 2005-ben 120, 2006-ban 112 milliárd forintot tettek ki (6.sor)

3.15. tábla. A számított adóból levonható adókedvezmények fontosabb tételei

A kedvezmény jogcíme	2005		2006	
	Millió forint	db	Millió forint	db
Elmaradott térségben legalább 3 milliárd Ft értékű beruházás adókedvezménye	12 784	13	15 355	12
Legalább 10 milliárd Ft. értékű beruházás adókedvezménye	99 001	16	84 799	18
Mikro-, kis- és középvállalkozások kamatkedvezménye	2 454	5 899	2 413	4 818
Fejlesztési adókedvezmény, külön engedély alapján	3 358	16	5 663	27
A szoftverfejlesztők bérköltségének adókedvezménye összesen*	--		272	96-139

*) A szoftverfejlesztők bérköltségének 10%-os adókedvezménye 139, a 15%-os adókedvezmény 96 vállalatot érint. A költségvetés teljes kötelezettségvállalása a szoftverfejlesztők adóelengedésre a következő 3 évre összesen 6,5 milliárd forintot tesz ki

Forrás: APEH. A 2006. évi társasági adóbevallás adatai. Gyorsjelentés

A legnagyobb összegű, mintegy 85 milliárd forint adókedvezmény a 10 milliárd forint feletti beruházást megvalósító 18 vállalathoz kapcsolódik. Számuk 2006-ban 2-vel gyarapodott, az általuk kapott adókedvezmény azonban 15 milliárd forinttal csökkent. Arról nincs információ, pontosan mely vállalatok ezek, de feltételezhető, hogy vagy teljes mértékben vagy túlnyomórészt multinacionális vállalatok magyarországi vállalatairól van szó.⁹ Az adókedvezményekről szóló fennálló szerződések természetesen nem változtathatók meg, azt azonban érdemes lenne megvizsgálni, vajon a nagyvállalatok Magyarországra településének ilyen nagymértékű támogatása minden esetben hatékony-e, pontosabban, biztos-e, hogy ez a támogatási forma a legmegfelelőbb a külföldi tőke Magyarországra településének ösztönzésére. Különös tekintettel arra, hogy olyan régiókban, ahol alacsony a munkanélküliség, a beruházás várt munkaerő piaci pozitív hatása elmaradhat, így a támogatás nettó többbe kerül, mint a hozzájárulás (jó példa erre a Hangkok esete, amelybe külföldről toboroznak munkaerőt, miközben a támogatás a magyar költségvetést sújtja). Valószínűleg csak az elmaradottabb, magas munkanélküliségű régiókban lehet – ha egyáltalán – érdemes a vállalati támogatásoknak ezt a formáját alkalmazni, tekintve annak erősen negatív hatását a költségvetés bevételi oldalán.

⁹ A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium honlapján megtalálhatóak a 2005-2007 között a GKM által bejelentett (támogatott) beruházások listája (lásd qq meléklet), az azonban nem ismeretes, hogy az egyes beruházások milyen támogatásokat kaptak.

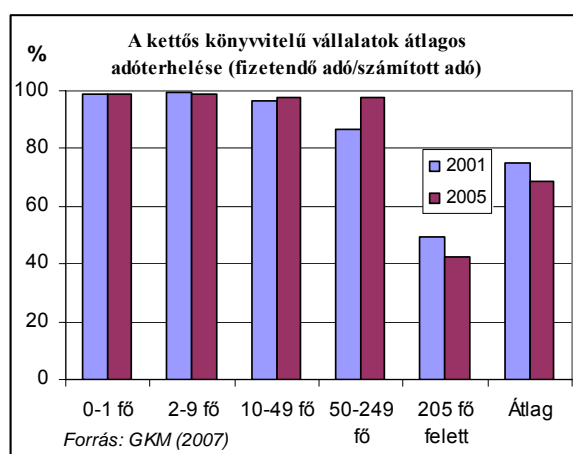
Részben a fentiekből is következik a számított adóból levonható kedvezmények igénybevételének *vállalati nagyság szerinti megoszlása* (3.16. tábla). A támogatások pontosan háromnegyede a 10 milliárd feletti beruházásokhoz kapcsolódik, ezeket 100%-ban a 250 fő feletti vállalatok tudják igénybe venni, de egyéb – az összes támogatásból magas részarányú - támogatások esetén is magas nagyvállalatok aránya: az elmaradott térségben üzembe helyezett termelő beruházások utáni adókedvezmény 99,8%-át is a nagyvállalatok (12 darab) kapták (GKM, 2007a). Figyelemre méltó azonban, hogy *kutatás-fejlesztés* után járó, összegét tekintve szerény mértékű, 2006-ban mindössze 37,8 millió forintot kitevő adókedvezmény vállalati nagyság szerinti megoszlása egyáltalán nem ilyen egyoldalú: e támogatások 47 vállalathoz kapcsolódtak 2006-ban. Ennek nagyság szerinti megoszlásáról 2006-ban még nincsenek információk, mindesetre 2005-ben ennek a támogatás-fajtának több mint a felét az 50-249 fő közötti vállalatok vették igénybe.

3.16 Tábla: A számított adóból levonható főbb kedvezmények megoszlása (2005)

Jogcím	0-1 fő	2-9 fő	10-49 fő	50-249 fő	250 fő felett	Össze- sen	Összeg Millió ft
Elmaradott térségben végzett beruházás adókedv.	0,0	0,0	0,0	0,2	99,8	100	12 784
10 md ft feletti beruházás	0,0	0,0	0,0	0,0	100	100	99 001
Kutatás-fejlesztés adókedv.	0,1	4,5	31,9	57,7	5,9	100	107
KKV-k kamatkedv.	5,5	21,8	43,1	28,3	1,3	100	2 454
Megoszlás összesen	0,1	0,5	1,1	1,0	97,2	100	--

Forrás: GKM (2007a)

Számszerint a mikro- kis- és középvállalkozások a legnépesebb csoport (2005-ben 5 899, 2006-ban jóval kevesebb, 4.818 vállalat), amely mindkét évben 2,4 milliárd forint kamattámogatásban részesült.

A számított adóból igénybevett kedvezményektől függően változott 2001-2005 között a *vállalatok átlagos adóterelése*. A mikro- és kisvállalatok 2001-2005 között átlagosan 1%-kal, a középvállalatok 2001-ben még 3,2%-kal, 2005-ben már csak 1,2%-kal tudták a számított adójukat csökkenteni. A nagyvállalatoknak az időszak átlagában a számított kb. felét (2005-ben 42,2%-át) kellett – a kedvezmények levonása után –

befizetniük. A helyzet kiegyensúlyozott megítéléséhez természetesen hozzátartozik, hogy a kisvállalatoknak jóval nagyobb lehetőségük van bevételeik egy részét eltitkolni vagy elköltésélni, mint a szigorúbb, a kis- és nagyvállalatok közötti

különbség az átlagos adóterhelésben tehát a valóságban kisebb, mint az APEH adatok által jelzett.

2006-ban a számított adóból levonható támogatások közül a legérdekesebb a **szoftverfejlesztők bérköltségének** az adóalapból levonható kedvezménye, amely 2005. decemberében az utolsó pillanatban került be a törvénybe, s amellyel az állam a szoftverfejlesztők EKHO adózási igényét próbálta meg kiváltani, s amellyel három év alatt 6,5 milliárd forint adóelengedést biztosított az érintett vállalatoknak. Ez az eset jól példázza a lobbierdekek érvényesülését az adórendszerben, valamint a különféle adókedvezmények és engedmények egyes adóelemekben megjelenő összekuszálódását.

3.6. A vállalati adózással kapcsolatos tendenciák az Európai Unióban

A vállalati nyereségadó-kulcsok az Európai Unióban az elmúlt évtizedben folyamatosan csökkentek. Egyfajta adóverseny indult meg az országok között a tőke megszerzéséért. A vállalati adók terén az adóverseny azért is éleződött ki, mivel – ellentétben a munkaerővel – a tőke nagyfokú nemzetközi mobilitást mutat, ezért az egyes országok az adók csökkentésével próbálják meg a működő tőkét magukhoz vonzani, esetleg vállalataik más országokba való elvándorlását megakadályozni, mérsékelni.

Ez azonban – az Európai Unió szinte minden országában – oda vezetett, hogy a tőke adóztatása lényegesen kedvezőbbé vált a munka adóztatásánál, ami mindenhol felveti az adó-arbitrázs lehetőségét, azaz a munkajövedelmeknek is tőkejövedelemként való feltüntetésére való törekvést, elsősorban a kisebb vállalkozások esetében (Eurostat, 2007).

Noha Észtország esete, amely a visszaforgatott profitra gyakorlatilag eltörölte a nyereségadót, egyedinek tekinthető, a tőkebefektetések vonzását célzó „adóverseny” a kilencvenes évek óta egyre élesedik. 1995-2007 között az Európai Unióban az átlagos társasági adókulcsok (a helyi adókat és a különadókat is figyelembe véve) 10,8 százalékponttal csökkent.

A vállalati adóráták csökkentése részben a kivételek és mentességek mérséklésére való reakció is volt: az Európai Unió megfelelő irányelvei is ebbe az irányba terelték a tagországokat, amennyiben a vállalati támogatások és preferenciális szabályok megszüntetését írták elő. A vállalati nyereségadók csökkentése tehát az adókedvezmények mérséklésének kompenzálását is szolgálta, mivel a társasági adók mértékét – ellentétben a kedvezmények nyújtásával – az Európai Unió nem szabályozza.

Az Európai Unió országaiban az elmúlt évek adóreformjai vagy adó-átalakításai során a következő adóalap szélesítési lépések voltak jellemzőek:

- az adóalapról levonható kedvezmények jelentős szűkítése
- a leírási (amortizációs) kulcsok csökkentése
- a vállalati támogatások mérséklése
- Az országok többségében a kisvállalatokra az általános társasági nyereségadónál alacsonyabb adókulcs van érvényben, de emellett számos országban egy bizonyos összeghatár feletti nyereségre pótlólagos adókulcs van érvényben
- Rendkívül változó, és ellentétes irányú az egyes országokban a korábbi évek veszteségleírásával kapcsolatos adópolitika alakulása. Egyes országokban a reform során kifejezetten könnyítés történt, másokban éppenséggel korlátozták a veszteség későbbi leírásának lehetőségét (időben, vagy arányában).
- Szinte minden országban, még azokban is, ahol az adókedvezmények jelentős szűkítése történt, megmaradtak, sőt bővültek a *kutatás-fejlesztés* ösztönzését szolgáló támogatások.

Szintén megmaradtak a legtöbb országban az *elmaradott régiókban* történő befektetésekre érvényes adókedvezmények.

Mindezek a lépések nem elsősorban a bevételek növelésére, hanem átláthatóbb, egyszerűbb adórendszer létrehozására irányultak. Az egyszerűsítés irányába mutat az a tendencia is, miszerint mind több országban a vállalatok tőkenyerességét a szokásos jövedelem részeként adóztatják.

4.

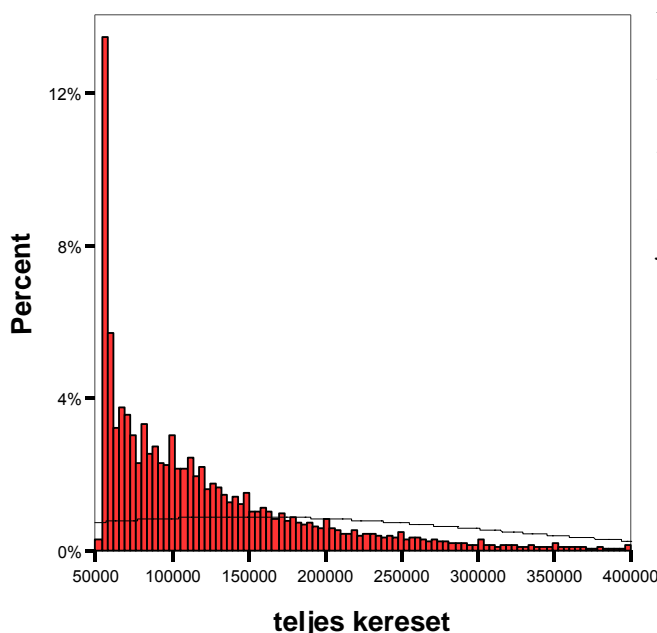

Az adóbázis szélesítése a meglévő adók hatékonyabb beszedésével, átalakításával: Lakossági jövedelmek és adózásuk

4.1. A munkát terhelő adók és kedvezményeik

A személyi jövedelemadó-vesztés legfőbb forrása Magyarországon a torz szabályozási rendszer következtében kialakult torz - regisztrált - jövedelmi struktúra. A minimálbér adómentessége ugyanis (az adójóváírás és a kiegészítő adójóváírás keresztül) kifejezetten a minimálbéren való bejelentésre ösztönöz.

A bérek eloszlása a versenyszférában 2005-ben

A bérek eloszlásának a 2005. évi adatokon a mellékelt ábrán bemutatott torz képét csak *részben* mérsékeli az adójóváírás és kiegészítő adójóváírás befagyasztása 2007-től, illetve a minimálbér kétszerese után fizetendő járulék-elvárás bevezetése 2006-ban.

Az adójóváírások rögzítése 11.340 forint összegben (9 ezer forint adójóváírás és 2340 forint kiegészítő adójóváírás) azt eredményezi, hogy a minimálbérek (2007-ben 65.500, 2008-ban 69 ezer forint) egyre

kisebb része válik praktikusán adómentessé. Ez a folyamat jó irányba mutat, azonban nagyon lassú: a minimálbér 2006-ben még nullaszázalékos adóterhe 2007-re 0,7, 2008-ban pedig 1,5 százalékra módosul.

Ami pedig a minimálbér kétszerese után fizetendő járulékokat illeti, bizonyos ágazatokban (építőipar, szálloda-vendéglátás) a béreknek a teljesítménynél lényegesen magasabb emelkedése arra utal, hogy nem elhanyagolható volt a korábban minimálbéren bejelentettek bérének némi emelése. A jelenlegi bér-eloszlásról azonban nem állnak rendelkezésre friss adatok, ezért a hatást nem lehet pontosan számszerűsíteni. Mindenesetre feltételezhető, hogy a fenti torz struktúra enyhült valamelyest, ez azonban a problémát nem oldja meg, csak mérsékli. Továbbra is fennmarad ugyanis a szakirodalom által egyértelműen negatívan bemutatott alaphelyzet, amennyiben az adósávokban tapasztalható túlságosan nagy ugrások torzítják a kimutatott jövedelmi folyamatokat, mivel a szabályozás által nyújtott kiskapuk kihasználására ösztönöznek.

2005-ben – ez az APEH nyilvános adataiból kinyerhető utolsó év – 6.390 milliárd forint összevont adóalap adója 1.606 milliárd forint lett volna, ami a 419 milliárd

forint adókedvezmény igénybevételével 1.207 milliárdra csökkent. Az átlagos adóterhelés 18,89%-ra mérséklődött a 200-es évek elején tapasztalt 21% feletti arányról.

Az adókedvezmények mértéke (és aránya) 2003-ban tetőzött (515 milliárd forinttal), amikor bevezetésre kerül a minimálbér adómentessége, amely akkor még a teljes minimálbérré érvényes volt. 2005-ben már csak 420 milliárd forintot tettek ki az adókedvezmények, és valószínű, hogy 2006-07-re – a kedvezmények igénybevételének jövedelmi korlátozása következtében – az adókedvezmények aránya tovább csökkent.

4.1. tábla: a személyi jövedelemadó adatai 1999-2005

Megnevezés	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Összevonás alá eső jövedelmet vallók száma (ezer fő)	4 245	4 309	4 350	4 206	4 204	4 194	4 196
Összevonás alá eső jövedelem (md Ft)	3 261	3 733	4 425	4 935	5 507	5 853	6 391
Sávok megoszlása							
0-500 ezer Ft	16,9	14,2	11,4	5,1	4,2	3,6	3,0
500-1000 ezer Ft között	28,8	25,7	23,0	22,7	18,6	17,6	15,4
1000-1500 ezer Ft között	18,0	18,9	18,7	17,5	16,2	15,6	14,1
1500-2000 ezer Ft között	9,9	10,6	11,6	13,1	13,0	13,0	12,3
2000-4000 ezer Ft között	14,6	16,5	19,0	22,4	26,1	26,4	28,2
4000 ezer Ft felett	11,6	14,00	16,3	19,3	21,8	23,8	26,9
Összevont adóalap adója (md Ft)	923	1 083	1 286	1 429	1 604	1 529	1 606
Adót csökkentő kedvezmények (md Ft)	252	266	334	357	515	421	420
Összjövedelmet terhelő adó (md Ft)	672	819	962	1 081	1 102	1 127	1 207
Adóterhelés (%)	20,6	21,9	21,7	21,9	20,0	19,3	18,9
Elkülönülten adózó jövedelem (md Ft)	317	425	453	554	640	582	644
Elkülönülten adózó jövedelem adója (md Ft)	65	76	80	90	95	104	126
Összes jövedelem (md Ft)	3 578	4 158	4 877	5 489	6 147	6 435	7 034
Fizetendő adó (md Ft)	740	898	1 046	1 174	1 199	1 232	1 334
Adót fizetők száma (ezer fő)	3970	4024	3942	3860	3220	3080	3026

A kedvezmények halmaza ékesen bizonyítja, hogy 1. az adórendszer a legkülönfélébb – akár indokolt - szociális szempontokat nem külön támogatás keretében, hanem a személyi jövedelemadóba beszúfolva próbálja meg megoldani, 2. a valamikor valamilyen céllal bevezetett adókedvezmények bebetonozódnak az adórendszerbe, és akkor is fennmaradnak, amikor már nem igazán indokolhatóak. Utóbbira jó példa az élet- és nyugdíjbiztosítás utáni adókedvezmény, amely bevezetésekor az öngondoskodás iránti hajlandóság ösztönzését szolgálta, ma már azonban okafogyottá vált a saját biztosításukról saját érdekükben gondoskodó személyek külön támogatása.

A Pénzügyminisztérium Kutatási főosztályának munkatársai által készített tanulmány (Bakos 2007) bemutatja, hogy az adójóváírás és a kedvezmények sora milyen torzulásokhoz és ugrásokhoz vezet az effektív marginális adókulcsok (METR) alakulásában.

A 4.2. táblázatban bemutatott kedvezmények 2006-ban már valószínűleg kisebb mértékűre zsugorodtak, mivel számos kedvezményt – helyesen – csak egy bizonyos jövedelemhatárig érvényesíthetnek az adózók.

4.2. Tábla: A személyi jövedelemadóban érvényesített adókedvezmények 2005-ben

Adókedvezmények	millió Ft	Fő	ezer ft/fő
Adójóváírás és kiegészítő adójóváírás	239 557	768 479	87
Családi adókedvezmény	77 405	924 263	84
Élet- és nyugdíjbiztosítás adókedvezménye	20 827	875 318	24
Lakáshitel törlesztése utáni adókedvezmény	24 503	274 773	89
Adóterhet nem viselő járandóságok adója	20 999	200 028	105
Felnőttképzési díj és szám.tech. eszköz utáni adókedvezmény	10 915	n.m.	n.m.
ebből:			
- felnőttképzés díj, illetve a halasztott kedv.	3 662	kb. 145 000	25
- számítástechnikai eszközbeszerzés kedv.	9 030	kb. 210 000	43
Önkéntes kölcsönös pénztárakba befizetett összeg adókedv.	12 563	n.m.	n.m.
ebből:			
- önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztárakba befiz. összeg adókedv.	9 348	547 458	17
- önkéntes kölcsönös egészségpénztárakba befiz. összeg adókedv.	3 215	197 937	16
- Önkéntes kölcsönös egészségpénztárban lekötött összeg adókedv.	15	1 328	11
- Önkéntes kölcsönös egészségpénztár prevenciós szolg. adókedv.	13	2 311	6
Felsőoktatási tandíjként befizetett összeg 30%-a	3 355	85 833	39
Felsőoktatási tandíj halasztott adókedv.	99	2 692	37
Súlyos fogyatékoság miatti adókedvezmény	2 252	69 032	33
Szellemi tevékenység adókedvezménye	1 040	33 309	31
Közhasznú szervezet részére befizetett összeg adókedvezménye	926	78 159	12
Kiemelten közhasznú szervezet részére befizetett összeg adókedv.	384	37 000	10
Mezőgazdasági östermelői adókedvezmény	378	7 107	53
Magánnyugdíj-pénztári tagdíjat kiegészítő befizetés 30%-a	341	27 464	12
Megállapodás alapján fizetett magánnyugdíjpénztári tagdíj 25%-a	121	5 440	22
Megállapodás alapján fizetett nyugdíjjárulék 25%-a	132	5 651	23
Üzleti hitel megfizetett kamatának 25%-a	17	245	70
Termőföld vásárlás adókedvezménye	--	--	--
Külföldön megfizetett adó beszámítása	391	kb. 550	711
Magánnyugdíj-pénztár által kifizetett jövedelem adókedvezménye	139	2 617	53
Közteherjegy utáni adókedvezmény	12	410	28
Összesen	416 384	n.m.	n.m.

Forrás: Bakos et.al. 2007

Ahogy az a vállalati adókedvezmények esetén is megállapítottuk, célszerű lenne áttekinteni az adókedvezmények sorát, s kizárólag a szociálisan indokolt esetben fenntartani azokat. Tulajdonképpen a családi adókedvezményeken (és a külföldön megfizetett adón) kívül valamennyi adókedvezmény fenntartása megfontolandó.

4.2. Nemzetközi tendenciák a személyi jövedelemadózáásban

Az Európai Unió országaiban a személyi jövedelemadózáásban az elmúlt években - a vállalati adózáshoz hasonlóan – az adórendszer egyszerűsítése és átláthatóságának növelése került napirendre. Ezzel jegyében a legtöbb országban megfigyelhető a kedvezmények körének szűkítése.

A főbb intézkedések a következő pontokban foglalhatók össze:

- Az adókulcsok mértékének általános csökkentése, különös tekintettel a legalacsonyabb jövedelmekre, de ideértve a felső adókulcsokat is (Csehország, Ausztria, Belgium, Spanyolország),
- Ezzel párhuzamosan azonban több országban került sor új kulcs bevezetésére, a kimagasló jövedelmekre (Németország, Olaszország, Portugália).
- Az adósávok számának csökkentése (Ausztria, Csehország, Finnország, Franciaország, Szlovénia, Spanyolország), de a legtöbb országban továbbra is megmaradt 3-4 adósáv.
- Az adósávok automatikus indexálása, amely a rendszer kiszámíthatóbbá teszi (Belgium, Görögország)
- A gyermek-kedvezmények növelése (Belgium, Szlovákia, Bulgária, Észtország, Szlovénia, Spanyolország).
- Az országok többségében emelkedett az alsó (jellemzően adómentes) sáv határa.

Eltérő a tagországok gyakorlata és az elmúlt évek átalakítása iránya az **adókedvezmények** számának és mértékének tekintetében. Egyes országok az adókedvezmények és kivételek jelentős csökkentését hajtották végre (Csehország, Szlovákia, Észtország, Finnország, Görögország), míg másokban kifejezetten emelkedett a kivételek és az adóból levonható kiadások köre.

Hasonlóképpen különbözik a **lakossági tőkejövedelmek** adóztatásának módszere. Egyes országokban a tőkejövedelmek a háztartások általános jövedelmébe számítanak bele, és aszerint adóznak, másokban fennmaradt az elkülönült adózás, de a különböző tőkejövedelmek leginkább egyesesen adóznak (eltérő az osztalék, a kamat és az egyéb tőkejövedelmek, pl. árfolyamnyereség lakossági adóztatásának módszere).

5. Az adóelkerülés kezelése az adórendszerben

5.1. Az adóelkerülés becsült mértéke Magyarországon

Az előző fejezetben leírtak több ponton is érintették az illegális gazdaság miatti adóbevétel-kiesést, noha a vizsgálatot igyekeztünk a legális csatornák igénybe vételének következményeire és anomáliáinak bemutatására korlátozni.

Krekó-P.Kiss(2007) tanulmánya behatóan elemzi a különböző területeken tapasztalható adóelkerülési módszereket, és számításokat közöl azok becsült hatásáról a GDP-arányos adóbevételekre. Számításaik szerint az adóelkerülés miatt a GDP 25-33,8%-át kitevő adóalap vész el a rendszerből, aminek az adóvonzatát az 5.1 táblázat mutatja.

5.1. Tábla: Becsült adókiesés az egyes adónemekből az adóelkerülés miatt

Adónem	A GDP százaléka
ÁFA	2,3
Munkajövedelmek adója	5,0
Tőkejövedelmek adója	0,2
Összesen	7,5

Forrás: Krekó-P.Kiss (2007)

A tanulmány elérhető a Magyar Nemzeti Bank honlapján, ezért annak részletes bemutatásától eltekintünk. A GDP 2,3%-át képviselő ÁFA-elkerülés az adóalap 16-21%-os eltitkolásának feltételezéséből adódik,¹⁰ beleértve az importeltitkolást és a nem jogos visszaigénylést. További 9-12 százalékpont adóalap vész el a jövedelmek eltitkolásából, amelynek túlnyomó része az önfoglalkoztatók adóelkerülésének (a GDP 8%-a) a következménye, kisebb része, 2,5%, a 4 fő alatti, 0,5% a 4 fő feletti vállalati kör alkalmazottainak béreltitkolásából (a minimálbéren való fiktív bejelentésből) származik.

A 7,5%-os adóelkerülés a 2005. évi GDP alapján **1600 milliárd forintnyi adókiesést jelent**. Természetesen ez csak durva becslés, és azokat az eseteket is figyelembe veszi, amelyek nem feltétlenül tekintendők adócsalásnak, hanem a jelenlegi adórendszer által nyújtott lehetőségek nem jóhiszemű kihasználásának. Utóbbira példa az önfoglalkoztatók alacsony kimutatott munkajövedelme, amely a tőke és a munka eltérő adóztatásának a következménye. Ezzel kapcsolatban figyelemre méltó javaslata a tanulmánynak a norvég „split” rendszer alkalmazása, amely az önfoglalkoztató teljes jövedelméből a befektetett tőkére eső tőkejövedelmet egy meghatározott kulcs alapján állapítják meg, a maradék pedig teljes egészében munkajövedelemnek tekintendő. Magas adóelkerülési hajlandóság esetében azonban ez a módszer is csak korlátozottan alkalmazható, mivel nincs kizárva, hogy a split rendszer a teljes jövedelem minél nagyobb részének eltitkolását váltaná ki.

¹⁰ Christie-Holzer (2006) számításaiban ennél lényegesen magasabb, a GDP 31,4%-át kitevő eltitkolt forgalmat, és 7,9%-át elérő Áfa-kiesést becsül Magyarország esetében a 2000-2003 közötti időszakban. Az idézett tanulmány azonban valamennyi országra igen magas – más számításoknál magasabb - adóelkerülést kalkulál. A valamennyi országra kirívóan magas szint ellenére figyelemre méltó, hogy a szerzők számítása szerint Magyarországon az ÁFA eltűnése a GDP százalékában az EU-átlagnál (5,3%) 2,6% százalékponttal, a jövedéki adó esetében 2,1 százalékponttal magasabb.

5.2. Az adóelkerülés csökkentése

Kutatások szerint a rejtett gazdaság méretét nem elsősorban a magasabb adóteher növeli, hanem a gyengébb jogbiztonság, az államigazgatást és a gazdaság egészét jellemző magasabb korrupció és a nagyarányú tartós munkanélküliség. Magyarán a rendezetlen, informalizált és alacsony társadalmi integrációs képességgel rendelkező gazdaságok sajátja a rejtett gazdaság relatíve nagy mérete.

A rejtett gazdaság súlyának csökkenését ugyanakkor leginkább a hosszú távú üzleti kilátások javulása és a fejlett – a kelet-közép-európai országok esetében mindenekelőtt az uniós – intézményi közegbe való integrálódás tudja befolyásolni. Tóth (2006) azt hangsúlyozza, hogy a rejtett gazdaság visszaszorításának legfontosabb feltétele egy feladatait megfelelően ellátó, a gazdasági szereplők szemében elfogulatlanak és szakszerűnek tűnő államigazgatás kialakulása. A kiterjedt rejtett gazdaság jelensége tehát nem más, mint tipikus fejlődés-gazdaságtani probléma: jelenléte a relatív elmaradottság tünete, mely a gazdasági és társadalmi viszonyok formalizálódásával és intézményesülésével szorítható vissza.

Magyarország esetében az elmaradottabb, mezőgazdasági jellegű térségek esetében érzékelhető a legmagasabb arányú rejtett gazdasági aktivitás. Ugyanakkor a nemzetközi trendeknek megfelelően a szolgáltató ágazatokban valamivel nagyobb a rejtett gazdaság súlya, mint a termelő ágazatokban.

Christie–Holzner(2006) tanulmánya egyedülálló összehasonlítja az adócsalás mértékét az Európai Unió tagállamaiban, és magyarázattal próbál szolgálni arra, hogy az egyes országokban miért kisebb vagy nagyobb az adócsalás vagy adóelkerülés mértéke. Az általuk az ÁFA-csalás mértékére vonatkozó becslés eredményeit a II. Melléklet táblázata tartalmazza.

Az idézett szerzők eredményei között tanulságos az adóbázis szélesítése szempontjából a Lettországra vonatkozó becslés. Lettországból igen egyszerű a személyi jövedelemadó rendszere: az adókulcs egységesen 25%, és nagyon kevés típusú jövedelem esik ki az adófizetés hatálya alól. Ez ugyan meglehetősen széles adóbázist eredményezhetne, viszont az adóelkerülést/adócsalást is ösztönzi: az szja tényleges megfizetésének aránya a fizetési kötelezettséghez képest 50% alatti. Ez arra az esetre mutat pregnáns példát, hogy alacsony adómorállal rendelkező országban az egységes adókulcs éppenséggel ösztönözheti az adócsalást.

Felhasznált irodalom

Agell, Jonas – Peter Englund – Jan Södersten: Tax reform of the century – The Swedish experiment. *National Tax Journal*, Vol. 49, No. 4. (December 1996), pp. 643-664.

Allingham, M. G. - Sandmo, A. (1972): Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics* 1 No 3/4, pp. 323-338.

Alm, J. et al. (1990): Tax Structure and Tax Compliance. *Review of Economics and Statistics* 72, No 4., pp. 603-613.

Bakos, P.– Benedek, D.–Bíró, A.–Scharle, Á.: A magyar adórendszer hatékonysága. Kézirat, 2007.

Bassanini, A.-Duval, R. (2006): The determinants of unemployment across OECD countries: Reassessing the role of policies and institutions. *OECD Economic Studies* No. 42, 2006/1

Christie, E. – Holzner, M. (2006): What Explains Tax Evasion? An Empirical assessment Based On European Data. *WIIW Working Papers* No. 40.

Clotfelter, C. T. (1983): Tax Evasion and Tax Rates: An Analysis of Individual Returns. *Review of Economics and Statistics* 65, No. 3. pp. 363-373.

Crocker, K.J. – Slemrod, J. (2004): Corporate Tax Evasion With Agency Costs. *NBER Working Paper* 10690.

Dubin, J. A. – Wilde, L. L. (1988): An Empirical Analysis of Federal Income Tax Auditing and Compliance. *National Tax Journal* 41, No. 1. pp. 61-74.

Eurostat (2007): Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States and Norway

GKM (2007): A kis- és középvállalkozások helyzete 2005-2006. Éves jelentés

Hanousek, J. – Palda, F. (2002): Quality of Government Services and Tax Evasion: A Look at the Czech and Slovak Republics. *CERGE-EI Roundtable Discussion*.

Joulfaïn, D. – Rider, M. (1998): Differential Taxation and Tax Evasion by Small Business. *National Tax Journal* 49, No. 4. pp. 675-687.

Kamdar, N. (1997): Corporate Income Tax Compliance: A Time Series Analysis. *American Economic Journal*, March 1997, Vol. 25, No. 1. pp. 37-49.

Martinez-Vazquez, J. – Rider, M. (2003): Multiple Modes of Tax Evasion: Theory and Evidence from the TCMP. *Andrew Young School of Policy Studies, Working Paper* 03-06

Nicodeme Gaetan: Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What do we know? Where do we stand?

Munich Personal RePEc Archive. MPRA Paper No. 107, posted 04. October 2006

Reinganum, J. F. – Wilde L. L. (1985): Income Tax Compliance in a Principal-Agent Framework. *Journal of Public Economics* 26, pp. 1-18

Pestieau, P. – Possen, U. M. (1991): Tax Evasion and Occupational Choice. *Journal of Public Economics* 45, pp. 107-125.

Sandmo, A. (2004): The Theory of Tax Evasion: A Retrospective View. Norwegian School of Economics and Business Administration. Discussion Paper 31/04.

Tóth, I. J. (2006): Kormányzati lépések hatása a rejtett gazdaságra. Világgazdaság, 2006. március 28.

I. Melléklet: A nyereséges és veszteséges vállalatok ágazat szerinti megoszlása, %

		2001	2002	2003	2004	2005
Nincs adózás előtti eredmény	D) Feldolgozóipar	14,7	16,1	13,0	9,6	13,4
	F) Építőipar	7,1	8,9	8,4	7,4	8,6
	G) Kereskedelem	29,7	26,5	35,7	43,3	26,4
	I) Szállítás	3,5	3,5	3,2	2,2	2,3
	K) Gazdasági szolgáltatás	21,3	23,7	22,4	21,8	27,5
	Többi szektor	23,6	21,4	17,3	15,7	21,7
	<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Nyereséges	D) Feldolgozóipar	15,1	14,4	14,1	13,3	12,7
	F) Építőipar	9,2	9,6	9,9	10,0	10,1
	G) Kereskedelem	28,1	28,2	28,7	27,4	27,4
	I) Szállítás	4,2	4,5	4,4	4,1	4,1
	K) Gazdasági szolgáltatás	29,0	27,7	26,9	26,4	26,5
	Többi szektor	14,4	15,6	16,1	18,8	19,3
	<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Veszteséges	D) Feldolgozóipar	13,4	12,6	11,8	11,6	11,5
	F) Építőipar	8,6	9,6	10,5	10,9	11,0
	G) Kereskedelem	30,2	30,1	28,8	28,5	27,7
	I) Szállítás	4,0	3,7	3,8	3,9	4,3
	K) Gazdasági szolgáltatás	25,4	25,5	26,1	25,0	26,1
	Többi szektor	18,5	18,5	19,1	20,1	19,4
	<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Forrás: APEH

II. Melléklet: A vállalatok adózás előtti nyereségét csökkentő jogcímek és összegük 2005-2006-ban (ezer Ft)

	2005	2006
AZ ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNYT CSÖKKENTŐ JOGCÍMEK		
01. Előző évek elhatárolt veszteségéből a következő évre továbbvitt összeg	1 456 056 374	1 587 306 915
01. Az előző évek elhatárolt veszteségéből az adóévben leírt összeg	226 299 551	308 881 756
02. Adóévben elszámolt előző évi céltartalék és a figyelembe vett céltartalék	221 540 987	219 515 771
03. Környezetvédelmi köt. fedezetére képzett céltartalék-növekmény	64 647 189	20 190 752
04. A terven felüli értékcsökkenés adóévben visszaírt összege	4 598 123	11 154 288
05. Adótörvény szerint figyelembe vett értékcsökkenési leírás összege	2 561 803 736	2 845 420 092
06. Tőkepiacról szóló tv. szerint elismert piacon kötött ügylet nyer. fele	43 002 012	14 209 840
07. Tartalékként kimutatott összeg	138 805 293	148 488 309
08. A kapott osztalék, részesedés összege	532 312 123	551 459 864
09. Tulajdoni részesedést jelentő befizetés után kapott bevételként elszámolt nyereség	11 553 736	4 963 044
10. Kedvezményes részesedéscsere alapján kivezetett részesedésre elszámolt árfolyam nyereség	2 039 954	2 940 378
11. Szakmunkástanulók utáni tanulónkénti havi összeg	2 460 396	3 040 342
12. Munkanélküliek foglalkoztatása esetén fizetett társadalombiztosítási járulék	2 314	4 350
12. Munkanélküliek foglalkoztatása esetén fizetett társadalombiztosítási járulék	946 867	757 950
13. Kapcsolt váll.tól kapott kamat kapcsolt váll.nak fizetett kamatot meghaladó részének a fele	53 022 591	82 362 065
14. Képzőművészeti alkotás beszerzésére fordított összeg	91 575	203 468
15. Visszafizetési köt.nélkül kapott támogatás, elengedett köt. miatt bevételként elsz. összeg	238 937 469	1 008 902 978
16. Szövetkezet visszavásárolt üzletrészének bevonásához kapcsolódó rendkívüli nyereség	1 741 300	9 625 481
17. Az Sztv. szerinti behajthatatlan követelés, az adóévben visszaírt és érvényesített értékvesztés	89 980 291	77 556 652
18. Az üvegházhatású gázok kibocs. egys. kereskedelme révén elért jövedelem 50 %-a	244 341	116 391
19. A társasháztól,üdülőtől megszerzett bevétel,ha azok a személyi jövedelemadót megfizették	102	96
20. Forintról devizára (és vissza) áttérés köv.eredménytart. csökk. elsz. átszámítási kül.összege		60 998
21. Az eszközök között nyilvántartott műemlék ingatlan felújítására felvett hitel kamata		-
22. Bevételként elsz. elengedett bírság, ART és TB jogkövetkezmény	1 727 949	1 682 968
23. Kapott jogdíj alapján elszámolt bevétel 50 %-a	10 374 970	12 720 122
24. Szabadalom és mintaoltalom kedvezménye	788 336	622 641
25. Kut.-kísér.l.fejl.tev.saját közv.költs.elisz., kapott támogatással csökkentett összege	120 151 377	101 602 479

26. Lakás-bérbeadási kedvezmény	66 092	55 620
27. Az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított adóévi bevételként elszámolt összeg	12 722 335	11 008 902
28. Megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén max. a minimálbér	625 464	592 755
29. Átruházott részesedésre az adóévben elszámolt árfolyamnyereség összege	95 972	91 370
30. Helyi iparüzési adó	108 446 502	224 059 506
31. Létszámnövelési kedvezmény	1 992 094	1 729 679
32. Adomány, tartós adomány (kivéve a Műsorszolg. Alapnak közérdekű köt.vál.ként adott ö.	517 755	548 487
32. Az adomány összege	20 294 551	20 965 350
33. Mikro v. kisvállalkozásnál megh.új eszközök üzembeh.érdekében elszámolt adóévi beruh. értéke	83 838 685	78 282 110
34. Nem realizált árfolyamnyereség	116 408 169	33 190 427
35. Kapcsolt vállalkozások között a piaci ár alkalmazott ellenérték különbsége	6 758 555	18 918 791
36. Közhasznú, kiemelkedően közhasznú szervezet váll. tev.e adózás előtti nyeresége 20 %-a	740 401	145 374
37. Munkáltatói és munkavállalói érdekképviselői szervezet váll.nyer.fed.felhasználása		33 530
37. Munkáltatói és munkavállalói érdekképviselői szervezet váll.nyer.továbbvitt rész		92 723
38. Egyházi szervezet vállalkozási tevékenységéből elért nyereségének felhasznált része	3 321	120
38. Egyházi jogi személyeknél a visszaforgatott összeg	52 501	89 682
39. A külföldi vállalkozó telephelyre arányosan jutó költségei, ráfordításai	25 888	24 108
40. Nem kedvezményezett és kedvezményezett átalakulásnál az adózó választása szerinti összeg	220 078	228 743
41. Jogutódnál a kedvezményezett átalakulás miatt fennálló csökkentő tétel összege	4 807 968	1 325 045
42. Kedvezményezett eszközátruházás esetén az átruházó társaság által érvényesíthető kedvezmény	235 792	101 953 472
43. Kedvezményezett eszközátruházáshoz kapcsolódó tétel az átvevő társaságnál		9 145 472
44. Egyéb csökkentő jogcímek,épület,építmény bekerülési értékének adóévi 10 %-a	233 467	228 345
44. Egyéb adózás előtti eredményt csökkentő tételek	24 233 318	28 942 091
45. Az adózás előtti eredményt csökkentő tételek összesen	4 708 621 234	5 957 319 945
Vállalkozások száma:	281 476	277 688

A vállalatok adózás előtti nyereségét növelő jogcímek és összegük 2005-2006-ban (ezer Ft)

AZ ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNYT NÖVELŐ JOGCÍMEK	2005	2006
01. Számviteli törvény alapján egyéb ráfordításként elszámolt céltartalék	234 494 922	303 091 578
02. Számviteli törvény alapján költséggként elszámolt értékcsökkenési leírás és terven felüli é.cs. összege	2 416 965 402	2 761 846 449
03. Nem vállalkozási tevékenységhez kötődő és nem bevételszerző tevékenységhez kapcsolódó költség	30 653 032	34 131 550
04. Bírság, ART és TB tv-k jogkövetkezményei	41 770 459	46 360 320
05. Az adóévben követelésre elsz. értékvesztés ö.és az adóévet megelőző évben csökkentő tételként szám.ö.	202 713 182	171 855 182
06. Hitelezési veszteség címén ráfordításként elszámolt összeg	45 204 307	56 215 589
07. Kapcsolt vállalkozásban lévőől kapott kölcsön kamatának meghatározott része	17 201 776	32 589 319
08. Kapcsolt vállalkozástól kapott bevételként elszámolt kamatot meghaladó részének a fele	8 664 043	18 726 517
09. Az ellenőrzött külföldi társaság fel nem osztott nyereségéből az adózót megillető összeg	4 415 206	2 311 271
10. Ráfordításként elszámolt visszafizetési köt. nélkül adott támogatás, juttatás, tartozásátvállalás	161 357 914	763 313 929
11. Forintról devizára (és vissza) való áttérés során elszámolt átszámítási különbözetek összege	171 638	8 345
12. Az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított adóévi ktsg.-ként,ráfordításként elszámolt összeg	19 990 879	20 141 453
13. Kedvezményezett átalakulás alapján megszerzett részesedés bekerülési értéke csökkentéseként	3 136 333	4 941 812
14. A Tao.tv alapján az adózás előtti eredmény csökkentéseként, tartós adom-ra tekintettel elsz.kedv..	184 334	117 148
15. Részesedés kivonása következtében realizált nyereség	349 534	77 647
16. Beruházás, szellemi termék bekerülési értékéből az adózás előtti eredm.csökk.eként elszámolt összeg	3 236 330	2 254 294
17. Létszámnövelési kedvezmény szankciója létszámcsökkenés esetén	72 828	77 848
18. Nem realizált árfolyamveszteség	34 702 856	60 636 213
19. Kapcsolt vállalkozások között piaci ár és alkalmazott ellenérték különbsége	17 264 647	13 335 735
20. Közhasznú szervezetnél az új szabályok választása szerint a kapott adományok összege ill. szám.része	168 392	156 240
21. Adómentesen képződött eredménytartalék összege a célszervezetnél ill.jogutódnál	18 905	116 708
22. A közhasznú társaság átalakulásakor a saját tőke meghatározott értéke		
23. Közhasznú társaságok egyesülése, szétválása esetén a jogutódnál a Tao.tv.13.§(4) bek.szerinti összeg .		
24. Közhasznú társaságnál-adóév utolsó napján az Art. szerinti köztart. esetén- a kapott adomány összege .	10 228	4 823
25. Közh.társ.átalakulása esetén a nem közh.társ.jogutód saját tőkéjének nyilván.adómentes része	0	30
26. Külföldi vállalat belf-i telephelyénél az adózás előtti eredmény terhére elsz.általános ügyv. költség	0	20 153
27. Külföldi vállalkozó belföldi telephelye közvetítésével elért bevétel 5%-a		
28. Nem kedvezményezett és kedvezményezett átalakulásnál az adózó választása szerinti összeg	281 887	938 907
29. Jogutódnál a kedvezményezett átalakulás miatt fennálló növelő tétel összege	2 655 153	3 878 719

30. Kedvezményezett eszközátruházáshoz kapcsolódó tétel	154 450	65 437
31. Kedvezményezett eszközátruházáshoz kapcsolódó tétel az átvevő társaságnál	-	195 297
32. Egyéb adózás előtti eredményt növelő tételek	30 412 881	40 512 054
33. Az adózás előtti eredményt növelő tételek összesen	3 276 251 518	4 337 920 567

A számított adóból levonható kedvezmények (ezer forint)

A) ADÓKEDVEZMÉNYEK	2005		2006	
	Összeg	Váll. száma	Összeg	Váll. száma
01. Szöv. ill. jogutódjai a kárpótlási tv. alapján átadott létesítmények miatti adókedv.	17 552	46	3 941	4
02. Szöv., ill. jogutódjai a kárpótlási tv. alapján átadott utak miatti adókedvezménye	1 706	7	830	2
03. A szöv. a földrendező bizottságokról szóló tv. alapján átadott ingatlanok miatti kedv.	8	1		
04. Elmaradott térségben üzembe hely., legalább 3 milliárd Ft. értékű beruházás adókedv.	12 784 004	13	15 355 707	12
05. Legalább 10 milliárd Ft. értékű termék-előállítását szolgáló beruházás utáni adókedv.	99 001 226	16	84 799 479	18
06. Tao.tv.4.§ 36.szerinti, következő években érvényesíthető kedvezmény összege	94 361	9	235 238	10
06. Kapott támogatási igazolásban szereplő összeg	2 090 697	55	1 952 716	43
07. Kutatás, kísérleti fejlesztés, szoftverfejlesztés költségének 10%-a .	438 420	134	831 135	51
07. Kutatás, kísérleti fejlesztés, szoftverfejlesztés adókedvezménye köv. évre		-	29 134	24
07. Kutatás, kísérleti fejlesztés, szoftverfejlesztés adókedvezménye	107 660	127	37 782	47
08. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 10 %		-	4 111 893	151
08. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 10 % adókedvezménye köv. évre		-	94 145	69
08. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 10 % adókedvezménye		-	194 671	139
09. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 15 %		-	1 919 040	111
09. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 15 % adókedvezménye köv. évre		-	108 128	61
09. A szoftverfejlesztő bérköltségének adókedvezménye 15 % adókedvezménye.		-	77 291	96
10. Mikro-, kis- és középvállalkozások kamatkedvezménye Tao tv.szerint	2 454 961	5 899	2 413 841	4 818
11. Fejlesztési adókedvezmény, a fejlesztési program engedély alapján	3 358 366	16	5 663 526	27
12. Korábbi évek adókedvezményei összesen	997 398	17	8 401	13
13. Kárpótlási utalványhoz kapcsolódó, a számított adóból igénybe vehető adókedv.		-		-
14. Számított adóból igénybe vehető befektetési adókedvezmény	993 503	4	731	3
15. Számított adóból igénybe vehető egyéb adókedvezmények	679 780	84	2 375 898	119
16. Számított adóból igénybe vehető adókedvezmények összesen	121 493 358	6 226	112 884 083	5 201

Forrás: www.apeh.hu

III. Melléklet: Az EU-országokban alkalmazott ÁFA-kulcsok

	Normál kulcs		Kedvezményes kulcs		Kiemelten kedvezményes kulcs		0 kulcs
Ausztria	20%	10%	alapvető élelmiszerek, könyvek és újságok, tömegközlekedés, lakbér				
Belgium	21%	12%	bizonyos tranzakciók	6%	lakásépítés, lakásfelújítás, élelmiszerek, víz, gyógyszeripari termékek, állatok, művészet, kiadványok, néhány munkaintenzív szolgáltatás		újságok, selejtes termékek
Bulgária	20%	7%	szállodai szolgáltatások szervezett utak során				
Ciprus	15%	8%	éttermi szolgáltatások				élelmiszerek, gyógyszeripari termékek
Csehország	19%	5%	alapvető termékek (élelmiszerek, gyógyszeripari termékek, lakásépítés) és bizonyos szolgáltatások				
Dánia	25%						újságok
Észtország	18%	5%	könyvek, újságok, gyógyszeripari termékek, szállodai szolgáltatások				
Finnország	22%	17%	élelmiszer, takarmány	8%	gyógyszeripari termékek, könyvek, újság előfizetések		
Franciaország	19,6%	5,5%	alapvető termékek, bizonyos folyóiratok	2,1%	napilapok, bizonyos színházi előadások, bizonyos gyógyszerek		
Németország	19%	7%	alapvető élelmiszerek, tömegközlekedés, könyvek				
Görögország	19%	9%	friss élelmiszeripari termékek, gyógyszeripari termékek, közlekedés, áram, bizonyos szakmai szolgáltatások - szállodák, éttermek, kávézók, orvosi- és fogorvosi szolgáltatások	4,5%	magazinok, könyvek		
Magyarország	20%	5%	bizonyos gyógyszerek, napilapok				

	Normál kulcs	Kedvezményes kulcs		Kiemelten kedvezményes kulcs		0 kulcs
Írország	21%	13,5%	bizonyos szolgáltatások, háztartási energia és tüzelőanyagok,			alapvető élelmiszerek, gyermekruházat, gyermekcipők, könyvek
Olaszország	20%	10%	egyéb élelmiszerek, áram, kőolaj, gyógyszeripari termékek, művészi előadások	4%	alapvető élelmiszerek, újságok, orvosi eszközök, lakásépítés	
Lettország	18%	5%	Gyógyszerip. termékek, orvosi eszközök, termékek fogyatékosok számára, könyvek, termékek gyermekek számára, víz és csatornázási szolgáltatások, hulladékgazdálkodás, szállodai szolgáltatások, sportesemények, temetkezési szolgáltatások, tömegközlekedés, fűtés, áram és földgáz, lakásfelújítás, fodrászat			
Litvánia	18%	9%	bizonyos építőipari szolgáltatások	5%	közlekedési szolgáltatások, médiatermékek, gyógyszeripari termékek, szállodai szolgáltatások, fagyasztott hús, baromfi és hal, bio-élelmiszerek, művészi-, kulturális- és sportesemények	
Luxemburg	15%	12%	ruházat, bor, szén	3%	élelmiszerek és italok, gyógyszeripari termékek, könyvek és újságok, utasszállítás	
		6%	üzemanyag, elektromos áram, virágok, munkaintenzív szolgáltatások (pl. fodrászat)	Átalány 4%/ 8%	bizonyos mezőgazdasági termelőknek	
Málta	18%	5%	szállodai szolgáltatások, áram, nyomtatványok, orvosi eszközök, termékek fogyatékosok számára			élelmiszerek, gyógyszeripari termékek, helyi közlekedés
Hollandia	19%	6%	élelmiszerek, víz, gyógyszeripari termékek, művészet, kulturális események, kiadványok	Átalány 5,1%	mezőgazdasági termékek	

	Normál kulcs	Kedvezményes kulcs		Kiemelten kedvezményes kulcs		0 kulcs
Lengyelország	22%	7%	éttermi szolgáltatások, építőipari szolgáltatások	3%	bizonyos mezőgazdasági termékek és szolgáltatások	könyvek
				Átalány 5%	bizonyos mezőgazdasági termelőknek	
Portugália	21%	12%	éttermi szolgáltatások, borok, bizonyos élelmiszerek, olaj	5%	alapvető élelmiszerek, könyvek, folyóiratok és újságok, víz, áram	
Románia	19%	9%	bizonyos termékek			
Szlovákia	19%					
Szlovénia	20%	8,5%	élelmiszerek, mezőgazdasági termékek, gyógyszeripari termékek			
Spanyolország	16%	7%	élelmiszerek, sporttevékenység, egészségügyi termékek, lakásépítés, szórakoztatóipari term., szállodai és éttermi szolg., mezőgazdasági szolgáltatások	4%	bizonyos alapvető termékek, könyvek	
Svédország	25%	12%	élelmiszerek, turisztikai szolgáltatások	6%	hazai napi- és hetilapok, folyóiratok, belföldi utasszállítási, sílift szolgáltatások, mozi-, cirkusz és koncertjegyek	vényköteles gyógyszerek, arany (befektetési célra), bizonyos pénzügyi szolgáltatások
Egyesült Királyság	17,5%	5%	üzemanyag, áram			
Norvégia	25%	14%	élelmiszerek	8%	utasszállítás, televíziós szolgáltatások, mozijegyek, szállodai- és kemping szolgáltatások	könyvek és újságok

IV. Melléklet: Az adóelkerülés elméleti összefüggései

Az adócsalás közgazdasági irodalmának kezdete Allingham és Sandmo (1972) nevéhez köthető. Modelljükben az adófizetők szerencsejátékhoz hasonlóan döntenek arról, vajon kockáztatják-e az adócsalást, és ha igen, mekkora összeggel. A sikeres adócsalás hasznot hoz az adófizetőnek, mert kevesebbet fizet, viszont ha kiderül a csalás, büntetésre számíthat. Az adócsalás optimális mértéke így a tettenérés és büntetés valószínűségétől, a büntetés mértékétől és az adócsaló kockázatviselési hajlandóságától függ.

Az elvárt adó bevezetésének megfontolásához érdekes adalék Reingaum és Wilde (1985) modellje. Ebben az adóhatóság előre bejelenti a szabályt, amely szerint az adóhatóság meghatároz egy olyan határértéket a bevallott jövedelemre, amely alatt minden bevallót 1 valószínűséggel vizsgálnak, míg minden, a határérték felett bevallót kihagynak a vizsgálatból.

Az adócsalással foglalkozó elméleti tanulmányok egy része a fekete munka lehetőségét is figyelembe veszi, és beépíti a munkaerőpiacot a modellbe. Sandmo (2004) szerint, ha lehetőség van fekete munkára, akkor az adócsalás felderítésének valószínűsége és a büntetés nagysága továbbra is negatív kapcsolatban van az adócsalás mértékével. A marginális adórátának az emelése viszont csökkenti a tiszta/fehér munkaerőpiaci kínálatot. Az viszont nem egyértelmű, hogy ezzel a feketemunka, vagy a szabadidő aránya növekszik-e. A magyarországi tendenciák fényében érdekes Pestieau és Possen (1991) modellje, ahol az egyén választhat, hogy alkalmazott lesz, akinek nincs lehetősége adócsalásra, vagy egyéni vállalkozó, akinek megvan ez a lehetősége. A modell megoldása szerint az adótörvények betartatásának szigorodásával párhuzamosan a népesség egyre kisebb hányada választja az egyéni vállalkozást, és egyre többen lesznek alkalmazottak.

Külön a vállalati adócsalással, ezen belül is az indirekt adók elkerülésével foglalkozik többek között Marelli (1984) és Sandmo (2002). Megállapításuk, hogy az optimális indirekt adót úgy kell megállapítani, hogy az kizárólag a fogyasztást, a végső fogyasztói árat szabályozza. Az adócsalást pedig a felderítés valószínűségének növelésével és a büntetés növelésével célszerű szabályozni.

Crocker–Slemrod (2004) direkt adókkal, azaz például a társasági adóval történő csalással foglalkozó modelljében a vállalat tulajdonosa és a menedzser vagy olyan szerződést köthet, amelyben a menedzsert akkor jutalmazza a vállalat, ha kevesebb adót kell fizetnie, vagy akkor, ha a vállalat hagyományos módon sikeres. A szerzők szerint a leleplezés és a büntetés eredményessége attól függ, hogy a büntetés a tulajdonosokat vagy a menedzsert sújtja. Inkább a menedzser büntetését javasolják, mert ezúton a részvényesek és a menedzser közötti konfliktus az adócsalás mértékének csökkenése irányába hat.

Ezen modell tanulsága lehet, hogy olyan esetekben, ahol az adócsalás a vállalatok tulajdonosának és az alkalmazottnak az összejátszásával jön létre (az alkalmazott nem ad számlát a vevőnek, amiről a tulajdonos/vállalatvezető is tud), érdemesebb lehet az alkalmazottat büntetni. Ez konfliktust szül olyan értelemben, hogy az alkalmazott a magasabb kockázat és a kisebb várható jövedelem (bér mínusz büntetés) következtében nem lesz hajlandó együttműködni a tulajdonossal az adócsalásban. Ehhez persze az is szükséges, hogy tudatosuljon az alkalmazottakban a „rajtakapás” és a büntetés reális veszélye, és hogy a büntetés kellő mértékű legyen.

Az elméleti munkákból levonható gazdaságpolitikai tanulságokkal óvatosan kell bánnunk. A csalás felderítésének valószínűségét és a büntetés nagyságát ugyanis nem lehet egyidejűleg növelni az elméleti keretek között; adott mértékű eltérítés az adócsalástól vagy magasabb valószínűséggel és alacsonyabb büntetéssel, vagy alacsonyabb valószínűséggel és magasabb büntetéssel érhető el. A gazdaságpolitikának pedig az a preferenciája, hogy az adóbehajtás minél kisebb költséggel járjon, ezért inkább a második lehetőséget favorizálja. Ez viszont ahhoz vezet, hogy a sokak által elkövetett adócsalásért csak keveseket büntetnek, irreálisan magas összeggel.

A marginális adórátáról az elméletek nem nyilatkoznak egyértelműen, bár többségük úgy véli, az alacsonyabb adórata nem vezet az adócsalás alacsonyabb mértékéhez. Ezért a marginális adórata megállapítását hatékonysági és egyenlőségi szempontok kell hogy vezessék, az adócsalás ellen pedig inkább az ellenőrzési tevékenység szélesítése és a megfelelő büntetési rendszer kidolgozása lehet sikeres.

Az empirikus munkák közül az egyik úttörő munka Feinstein (1991) egyesült államokbeli (személyi és vállalati) adóbevallásokon végzett vizsgálata. Az eredmények szerint az adórátának pozitív és szignifikáns hatása van az adócsalási hajlandóságra, viszont a jövedelem mértékének nincs kimutatható hatása. A tanulmány érdekessége, hogy külön vizsgálja a földtulajdonosok és a farmerek jövedelmét, mivel ezek valóságosságát nehezebb ellenőrizni az adóhatóságnak. Mindkét esetben negatív és szignifikáns hatás mutatkozik, vagyis azon jövedelemtulajdonosok, akik tudják, hogy alacsonyabb valószínűséggel fedezik fel az adócsalást, nagyobb arányban csálnak adót.

A marginális adórata hatása az adócsalási hajlandóságra egyébként korántsem egyértelmű. Míg például Alm (1990), vagy Dubin és Wilde (1988) a magasabb adórata hatására alacsonyabb adócsalási hajlandóságot mutat ki, addig Clotfelter (1983) vagy Joulfaian és Rider (1998) ennek épp az ellenkezőjét találja.

Kamdar (1997) amerikai adatok időszerelemzését elvégezve az ellenőrzések gyakoriságának növelését találja, mint a vállalati adócsalás megszüntetésnek leghatékonyabb módja. A szintén limitált költségvetéssel rendelkező, ezért fenti módszert csak korlátozottan alkalmazni tudó amerikai adóhatóság számára viszont kiábrándító az eredmény, hogy a büntetések összegének emelése nem téríti el a vállalatokat az adócsalástól.

Szintén fontos szerepe lehet az adójóváírásnak. Martinez-Vazquez - Rider (2003) vizsgálatai szerint az adójóváírás jogosulatlan igénybevétele és a valós jövedelem eltitkolása egymást helyettesítő adócsalási módok. Vagyis az adópolitika által a jövedelmek eltitkolásával szembeni intézkedések eltéríthetik a potenciális adócsalókat más módok, például az adójóváírások igénybe vétele felé.

A **moralitás**, illetve a **kormányzati szolgáltatások minőségének** kérdését veti fel Hanousek–Palda (2002) Csehországban és Szlovákiában végzett felmérése az állampolgárok adóelkerülési motivációról. A felmérés alapján nagyjából az emberek fele vásárolt már „fekete” árut vagy szolgáltatást, és úgy gondolják, a lakosság körülbelül ötven százaléka aluljelenti a jövedelmét. A nem bevallott jövedelmekkel rendszeresen vagy alkalmoszerűen operálók 80%-ának családja egyetért cselekedetükkel, és több mint 80%-uk erősen vagy közepesen összeegyeztethetőnek tartja az adócsalást az erkölccsel. A szerzők által végzett regresszió-analízis szerint az adócsalást morálisan nem kifogásolók, illetve azok, akik a szociális juttatások

eltékozlását előnyben részesítik, maguk is nagyobb arányban dolgoznak, vagy fogyasztanak adókerülő módon. Az analízis másik fontos megállapítása, hogy annál nagyobb az adócsalásban való részvétel, minél elégedetlenebbek az adózók a kormány nyújtotta (adókból finanszírozott) szolgáltatásokkal. A tanulmány alapján a szerzők gazdaságpolitikai ajánlása a rendszerváltó országok számára, hogy szolgáltatásaik minőségjavítása által csökkenthető az adócsalás/adóelkerülés, így egyrészt nagyobb adóbevételekre tehetnek szert, másrészt csökkenthető az adózás holtteher-vesztesége.

Az erkölcsösség is jelentős szerepet játszik az adócsalások gyakoriságában. Az Egyesült Államokban kimondottan szégyen és titkolnivaló, ha valaki adót csal. Kalifornia államban például 7,25%-os forgalmi adó terheli az áruk és szolgáltatások eladóját. Az állam igyekszik az állampolgárok tudtára adni, hogy az adóbevételek nem az államnak, hanem a polgároknak fontosak, mivel ebből lényeges közszolgáltatásokat nyújtanak. Ezért külön „Adócsaló Forróvonalat” tartanak fenn, ahol a gyanított(!) adócsalásokat be lehet jelenteni.

A (vállalati) adócsalás/adókerülés pedig az Egyesült Államokban sem ismeretlen jelenség. Az adóhatóság évente 8-9%-ra teszi a vállalati jövedelmek alulriportálásából eredő veszteséget az összes adóbevétel arányában.

Az ÁFA-eltitkolás mértéke 2000-2003-ban Christie-Holzner tanulmánya szerint

	Eltitkolt fogyasztás		Befolyó ÁFA az összes kötele- zettség %-ában	Átlagos ÁFA- kulcs	Hiányzó ÁFA a GDP %- ában	Befolyó jövedéki adó az összes kötele- zettség %- ában	Átlagos jövedéki adó kulcs	Hiányzó jövedéki adó a GDP %- ában
	az összes fogyasztás %-ában	a GDP %- ában						
Horvátország	14.2	11.1	88.4	20.3	2.7	66.9	74	2.3
Ciprus	21.2	19.4	80.6	8.4	1.9	59.2	77.7	2.3
Szlovénia	24.1	17	77.5	15.9	3.1	55.8	113.9	2.7
Dánia	26.1	14.5	73.2	21.4	3.2	87.6	172.7	0.6
Görögország	27.5	21.5	75.8	13.4	3.8	38.7	124.5	5.3
Németország	27.5	17.9	75.3	12.9	3.2	33	204.9	6
Hollandia	27.7	17.6	76.2	15.2	3.8	30	157.6	6.1
Finnország	30.1	17.9	69.8	17.9	3.6	71.8	135.6	1.7
Luxembourg	30.2	18.1	76	13.6	3.3	37.9	122.9	7.5
Svédország	33.7	21	67.8	20.1	5.1	45.9	166.8	3.9
Ausztria	35.3	24.1	68.2	17	5.2	31.7	136.6	6
Észtország	36.3	28.6	67.5	16.8	5.2	41.7	65	4.4
Portugália	38.7	30.7	67.1	16.2	6.7	22.3	142.7	11.3
Franciaország	38.8	25.3	62.9	17.2	5.1	37.4	151.5	4.3
Málta	38.9	33.5	62.5	12.4	4.8	40.8	120.7	4
Spanyolország	38.9	27.9	64.4	13.1	4.7	29.8	129.3	6.3
Belgium	39	24.9	63.2	17.1	5	38.4	113.1	3.9
Nagy-Britannia	39.8	34	59.8	12.7	4.5	70.3	181.4	1.6
Bulgária	42.7	34.1	55.6	17.5	6.2	75	77	1.4
Törökország	43.5	34.5	61.1	14.6	7.3	21.2	243.8	16.9
Litvánia	44.5	35.4	59.6	15.5	6.2	36	66	5.8
Írország	44.8	29.8	56	17.7	6.1	43	213.8	4.9
Magyarország	45.7	31.4	57.8	20.3	7.9	33.6	112.5	7.4
Szlovákia	47.4	34.9	53.2	18.1	6.8	49.2	54.5	3.1
Lettország	47.4	36.1	53.2	16.8	6.3	49.2	55.3	3.4
Románia	47.4	34.5	57.1	17	7.8	15.8	208.5	14.1
Lengyelország	53.7	42.1	48	17.8	8.9	34.3	120.1	7.6
Olaszország	54	38.5	47.6	18.1	8.1	28.6	145.6	6.3
Csehország	54.4	39.9	44.7	17.9	7.6	53.8	84.1	2.9
EU-29	37.7	27.5	64.5	16.3	5.3	44.1	130.1	5.3

Forrás: Christie-Holzner(2006)